

muqeddəs kitab

Qanun sherhi

QANUN SHERHI

Muqeddes Kitab - Kona Ehde
(Tewrat, Zebur we Peyghemberler)

5-qisim

1950-yilidiki «Muqeddes Kitab»ning
uyghurche terjimisi hazirqi zaman
uyghur tiligha özgertildi

2013

Deslepki nusxa

www.dunyaningnuri.com

QANUN SHERHI

Musaning bolup ötken weqilerni eslep nutuq qilishi

1 ¹ Bu sözler bolsa Musaning özi Iordanning u teripidiki chölde Sufning utturida Paran, Tofel, Laban, Xazérot we Di-Zahabning ariliqida bolup, ² Xorébtin on bir künlük yol néri turup, Séir téghining yolida Qadésh-Barnéa teripide bolghinida, hemme beni-Israilgha shularni dep béríp éytti. ³ Qiriqinchi yilning on birinchi ayining awwalqi küni Musaning özi Xudawende uning özige beni-Israilgha sözligili buyrughinidek ulargha sözligili turdi. ⁴ Bu bolsa Musa özi amoriylarning Xéshbonda olturaqliq padishahi Sixon bilen Bashanning Edreydiki Ashtarotta olturaqliq padishahi Ogni urup meghlup qilghandin kéyin weqe boldi. ⁵ Musa özi Iordanning u teripidiki Moabning yurtida bu qanunni bayan qilghili bashlap éyttiki:

⁶ «Tengringlar Xudawende Xorébtta bizge söz qilip éyttiki: < Yetküdek waqit bu taghda turup qaldinglar. ⁷ Emdi qopup, bashqa terepke qayrilip, amoriylarning taghlirigha méngip, ularning heqemsaye xelqliri bolup tüzlenglik bilen taghlarda, pes yurti bilen jenub yurti we déngizning kanarida olturaqliq hemme taipilerge béríp, qanaanliqlarning yurtigha kirip, Liwan'gha chiqip, Firat deryasi dégen chong deryaghiche kétip béringlar. ⁸ Mana men özüm yurti qolunglarga tapshurup bérimen. Emdi siler béríp, Xudawende özi ata-bowiliringlar bolghan Ibrahim, Ishaq we Yaqubqa qesem qilip: «Siler bilen silerdin kéyin kélidighan nesilge uni bérimen» dep wede qilghan yurti igiliwélinglar» dep éytti. ⁹ U waqit men silerge söz qilip éyttimki: < Men yükünglarni yalghuz kötürelmeymen. ¹⁰ Mana Tengringlar Xudawende bolsa silerni awutqach, siler emdi asmaning yultuzliridek tola bolup qaldinglar. ¹¹ U özi silerge éytqinidek ata-bowiliringlarning Tengrisi bolghan Xudawende özi silerni téxi ming mertiwé oshuqraq awutup beriketligéy. ¹² Lékin men bolsam yükünglarni yalghuz qandaq kötürüp, japaliringlarni tartip, talash-tartishinglarga qandaq chidiyalaymen? ¹³ Buning üçün siler öz qebililiringlardin dana bilen eqidar, meshhur bolghan kishilerni ilghap keltürsenglar, men ularni üstünglarga bash qilip qoyimen» désem, ¹⁴ siler manga jawab béríp: < Séning éytqiningdek qilinsa, yaxshi bolidu» dep éytqan idinglar. ¹⁵ Uning üçün men özüm qebililiringlarning ichidin dana we meshhur kishilerni élip, ularni mingbéshi, yüzbéshi, ellik béshi we onbéshi bolsun dep, üstünglarga bash qilip, qebililiringlarga serdar qilip qoydum. ¹⁶ Men hakimliringlarga buyrup éyttimki: < Siler bolsanglar buraderliringlarning dewasini anglap, xahi bir kishi

öz buradiri bilen dewasi bolsun, xahi uningkide olturghan musapir bilen dewasi bolsun, arisida heqliq bilen höküm sürüp, ¹⁷ höküm sürüshte héch kishige yüz-xatire qilmay, chong kishining sözini anglighandek kichikningkinimu anglap, adalet özi Xudaningki bolghach héchkimning yüzidin qorqmanglar. Lékin eger bir dewa üstünlargha tes körünse, méni anglisun dep, qéshimgha élip kélinglar» dep ¹⁸ u waqitning özide silerge qilidighan ishliringlarning hemmisini buyrughanidim.

¹⁹ Andin kéyin biz özimiz Tengrimiz Xudawendining buyruqigha muwapiq Xorébtin köchüp chiqip, siler özünglar amoriylarning taghliq yurtining yolida körgen qorqunchluq chong chölning hemmisini kézip, Qadésh-Barnéagha yétip kelduq. ²⁰ U waqit men silerge: « Emdi siler bolsanglar özi amoriylarningki bolup, Tengrimiz Xudawende bizlerge bérnidighan taghliq yurtqa keldinglar. ²¹ Mana bu yurtning özini Tengring Xudawende aldingda qoydi. Emdi sen chiqip, jüretlik bolup héch qorqmay, ata-bowiliringning Tengrisi Xudawende özi sanga éytqinidek uni igiliwalghin» désem, ²² hemmenglar qéshimgha kélip: « Biz bérishtin ilgiri yurtning ehwalini melum qilip, biz bérnidighan yol bilen kiridighan sheherler toghrisida xewer élip kelsun dep, anda ilgiri kishiler ewetilsun» dep éyttinglar. ²³ Bu söz manga xush kelgech men özüm her qebilidin birdin adem élip, aranglardin on ikki kishini ilgihisam, ²⁴ ular bérnip, tagh yurtigha chiqip, üzüm wadisigha chüshüp, yurtta jasusluq qilip, ²⁵ yurtning méwisidin az-maz özi bilen qéshimizgha élip kélip, bizge xewer bérnip: « Mana Tengrimiz Xudawende bizge bérnidighan yurt bolsa yaxshi iken» dep éytti.

²⁶ Lékin shundaq bolsimu, siler anda chiqqili xalimay, belki Tengringlar Xudawendining buyruqining özige qarshi chiqip, ²⁷ chédirliringlarda olturup ghotuldiship: « Xudawende bizni yaman körgech bizni Misir yurtidin chiqirip, amoriylarning qoligha tutup bérnip, bizni halak qilghili xalaydu. ²⁸ Ne yerge barayli? Buraderlirimiz bolsa bizning köngüllirimizni ézip: «Andaki xelq bolsa bizlerdin chong-chong, égiz-égiz bolup, sheherliri bolsa chong-chong bolup, sépilliri asman'gha taqiship, beni-Anaqmu anda bar iken» dep éytti» dédinglar. ²⁹ U waqit men silerge jawab bérnip: « Siler jüretlik bolup, ulardin qorqmanglar. ³⁰ Tengringlar Xudawende bolsa köz aldinglarda siler üçün Misirda qilghandek hélimu aldinglarda méngip, silerning teripinglardin jeng qilidu. ³¹ Ejeba insan özi öz oghlini kötürüp yürgendek, Tengring Xudawende séni bu yerge yetküchilik hemme yürgen yolliringda chölde kötürüp yürginini körmidingmu? ³² Lékin shundaq bolsimu, öz Tengringlar Xudawendige ishenmidinglar. ³³ U özi chüshidighan jayinglarni teyinlimek üçün yolda aldinglarda méngip, mangidighan yolunglarni körsetmek üçün kéchisi ot, kündüzi bulut bilen yürmidimu?» dep éyttim. ³⁴ Emma Xudawende sözliringlarni anglighinida ghezeplinip qesem qilip: ³⁵ « Sheksiz bu yaman nesildiki ademlarning

héchqaysisi men qesem qilib, ata-bowiliringlarga bergili wede qilghan yurtni körmeydu. ³⁶ Yalghuz Yefunnening oghli Kaleb uni köridu. U özi Xudawendige kamil teriqide egeshkech, özi kirgen yurtni uning özi bilen balilirigha bérimen» dep éytti. ³⁷ Silerning sewebinglardin Xudawende manga ghezeplinip: « Senmu anda kirmeysen. ³⁸ Emma xizmetkaring bolghan Yeshua ben-Nun anda kiridu. U özi jüretlik bolsun dep, uni quwwetlendürgin, chünki u bolsa yurtni beni-Israilgha miras qilib üleshtürüp béridu. ³⁹ Lékin siler ular toghrisida: «Ular düshmenning oljisi bolidu» dep éytip téxi yaxshi bilen yamanning arisida perq étishni bilmigen baliliringlar bolsa anda kirip, men ulargha yurtni bergech uni miras qilib alidu. ⁴⁰ Lékin siler bolsanglar, emdi qopup bashqa terepke qayrilip, qizil déngizning yoli bilen chölning ichige béringlar» dep éytti. ⁴¹ U waqit siler jawab bérip, manga sözlep: « Biz bolsaq Xudawendige gunah qilduq. Emdi biz chiqip, Tengrimiz Xudawende bizge buyrughandek jeng qilayli» dep éytip, bel baghlap, herbiringlar qorallinip, tagh yurtigha barghili teyyar boldunglar. ⁴² Lékin Xudawende manga sözlep: « Sen ulargha: «Siler u yerge chiqip jeng qilmanglar, chünki men aranglarda emesmen. Undaq qilmanglar, bolmisa düshmenliringlardin üzülüp meghlup bolisiler» dep éytqin» dédi. ⁴³ Men u waqit silerge gep qilsam, siler buninggha qulaq salmay, belki Xudawendining buyruqigha qarshi chiqip, öz béshimchiliq qilib tagh yurtigha chiqtinglar. ⁴⁴ Emma u taghliq yurtta olturghan amoriylar silerge qarshi chiqip, herilerdek silerni qoghlap, Séirda silerni urup parakende qilib, Xormahqiche qoghlighili turdi. ⁴⁵ U waqit siler yénip kélip, Xudawendining aldida yighlidinglar. Lékin Xudawende bolsa peryadinglarga qulaq salmay turup, silerni tingshimidi. ⁴⁶ Buning bilen siler Qadéshta uzun waqit turup qélip, tola künlergiche olturup qaldinglar.

2¹ Andin kéyin biz bashqa terepke qayrilip, Xudawende manga buyrughinidek qizil déngizning yoli bilen bayawan'gha kélip, uzun waqitqiche Séir téghining etrapida aylinip yürduq. ² U waqit Xudawende manga sözlep: ³ « Siler bolsanglar bu taghning etrapida yetküdek waqit aylinip yürüp qaldinglar. Emdi shimal teripige qayrilinglar. ⁴ Sen xelqqe buyrup: «Emdi siler Séirda olturaqliq buraderliringlar bolghan beni-Esawning zéminidin ötisiler. Ötkininglarda ular silerdin qorqup qalidu, emma siler éhtiyat qilib, ⁵ ular bilen soqushmanglar, chünki Séirning taghliq yurtini Esawgha miras qilib berginim üçün, ularning yurtidin put qoyghuchilik jay silerge bermeymen. ⁶ Yeydighan taaminglar bolsa ulardin pulgha élip, ichidighan suyinglarnimu ulardin pulgha élinglar. ⁷ Mana Tengring Xudawende bolsa qolungning hemme ishigha beriket bérip, bu chong bayawanda qilghan sepiringdin xewer élip, bu qiriq yil Tengring Xudawende sen bilen bolghach héchnémeng kem bolmidi» dep éytqin» dédi.

⁸ Buning üçhün biz bolsaq Séirda olturaqliq buraderlirimiz beni-Esawning yénidin qayrilip, tüzlenglik yoli bilen méngip Élat bilen yürüp, Esyon-Géberdin ötüp, andin qayrilip Moab bayawanining yoligha chüshüp mangduq. ⁹ U waqit Xudawende manga éyttiki: « Sen bolsang Moabqa hujum qilip, ular bilen soqushmighin, chünki men özüm Ar yurtini Lotning ewladlirigha miras qilip berginim üçhün ularning yurtidin sanga héch miras bermeymen» dédi.

¹⁰ Ilgiri u yurtta émiylar olturaqliq idi. Ular bolsa anaqiylargha oxshash chong-chong égiz-égiz bolup, sani tola idi. ¹¹ Anaqiylargha oxshash ularmu gigantlarning qatarida sanaldi. Lékin moabiylar bolsa ularni émiylar dep atidi. ¹² Qedimki waqitta Séirning özide xoriy dégen bir qowm olturaqliq idi. Lékin Esawning ewladliri ularni heydep chiqirip, öz aldidin yoqitiwétip, beni-Israilning özi Xudawende ulargha miras qilip bergen yurtqa bérip olturghandek, bularmu ularning yurtida olturuwalghanidi.

¹³ « Emdi qopup, Zared jilghisidin ötünglar» dep Xudawende dése, biz qopup Zared jilghisidin ötüp kettüq. ¹⁴ Biz özimiz Qadésh-Barnéadin chiqip, Zared jilghisidin ötüp bolghuchilik ottuz sekkiz yil ötüp kétép, bu waqit ichide Xudawendining qilghan qesimige muwapiq chédirgahtiki bu nesilning jengge layiq kishilirining hemmisi ölüp ketti. ¹⁵ Ular ölüp tügep bolmighuchilik, Xudawendining qoli chédirgahta ularni yoqitishtin yighilmighanidi.

¹⁶ Jengge layiq bolghan kishilerning hemmisi ölüp, qowmning ichidin tügep bolghinida, ¹⁷ Xudawende manga söz qilip:

¹⁸ « Bukünsen Moabning chégrisidiki Arshehiridin ötkin. ¹⁹ Ötüp, beni-Ammon'gha yéqin barghiningda sen ulargha hujum qilip, ular bilen soqushmighin, chünki men bolsam beni-Ammonning yurtini Lotning ewladlirigha miras qilip bergech, uningdin héchnémini sanga miras qilip bermeymen» dédi.

²⁰ Qedimki waqitta gigantlar anda olturghach bu yurtmu gigantlarning yurtidek sanaldi, lékin ammoniylarning özi ularni zamzummiylar dep atighanidi. ²¹ Ular bolsa anaqiylargha oxshash chong-chong bolup sani tola, boyi égiz bir xelq bolghanidi. Lékin Xudawende ularni beni-Ammonning aldidin weyran qilghach bular ularni heydep chiqirip, yurtida olturuwalghanidi. ²² Shuninggha oxshash u Séirda olturghan beni-Esaw üçhünmu oxshash ish qilip, ularning aldidin xoriylarni weyran qilghanidi. Beni-Esaw bolsa ularni chiqiriwétip yurtida olturuwélip, bu kün'giche anda olturmaqta. ²³ Shuningdinmu Gazaghiche bar kentlerde olturghan awwiylarning özi kaftoriylardin weyran qilindi. Bular Kaftordin chiqip kélip, ularning yurtida olturuwalidi.

²⁴ « Emdi siler qopup chiqip, Arnon jilghisidin ötünglar. Mana men özüm Xéshbonning padishahi amoriy Sixonning özi bilen uning yurtini qolunggha berdim. Buning üçhün sen qopup, yurtini élip, uning bilen soqushqili bashlighin.

²⁵ Bu kündin tartip asmanning tégidiki hemme xelqlerning üstige séning qorqunchungni ewetimen. Shundaqki, ular séning xewiringni anglisa, sendin titrep, dehshetke chüshidu» dep Xudawende éytti.

²⁶ U waqit men Qadémot chöolidin Xéshbonning padishahi Sixonning qéshigha elchiler ewetip salam éytquzup: ²⁷ « Yurtungdin ötkili manga ijazet bergin. Men bolsam, yol bilen uttur méngip, xahi ongggha, xahi chepke qayrilmaymen.

²⁸ Yeydighan taamim bolsa manga pulgha sétip bérip, ichidighan suyimning özini manga pulgha sétip bergin. Peqet piyade ötüp barghum bar. ²⁹ Séirda olturaqliq beni-Esaw bilen Arda olturaqliq moabiylarning özi manga shundaq ijazet berdi. Men bolsam, Iordandin ötüp Tengrimiz Xudawende bizge béridighan yurtqa kirmekchidurmen» dep éytquzdum.

³⁰ Lékin Xéshbonning padishahi Sixon bolsa bizni öz yurtidin ötkili qoymidi. Chünki Tengring Xudawende uning zéhnini qaturup, emdi bolghandek uni séning qolunggha tapshurmaq üçhün köngülni qattiq qildi. ³¹ Xudawende özi manga söz qilip: « Mana men emdi Sixonning özi bilen uning yurtini qolunggha bergili bashlidim. Uning üçhün uni igiliwalghili qedem qoyghin. Shundaq qilip uning yurtini miras qilip alisen» dédi. ³² U Sixonning özi hemme xelqini élip kélip, biz bilen soqushqili Yahazghiche chiqti. ³³ Lékin Tengrimiz Xudawende uni qolimizgha bergech biz uning özi bilen oghulliri we hemme xelqini urup meghlup qilip, ³⁴ uning barche sheherlirini élip, hemme sheherliridiki er bilen xotun kishi we balilarni yoqitip, héchbirini qoymay, ³⁵ yalghuz charwa malning özi bilen igiliwalghan sheherlerning gheniyimitini özimiz üçhün olja qilip alduq. ³⁶ Shundaqki, Arnon jilghisining yénidiki Aroer bilen wadidiki sheherdin tartip Giliyadqiche sépilliri bizge égez kelgen sheher tépilmay, belki Tengrimiz Xudawende hemmisini qolimizgha berdi. ³⁷ Lékin sen bolsang beni-Ammonning yurti bilen Yabboq jilghisining yénidiki hemme yerler we taghlardiki sheherlerge qol tegküzmey ötüp, Tengrimiz Xudawende bizge meni qilghan héchnémini almiding.

3¹ Andin biz bashqa terepke qayrilip, yol méngip Bashan'gha chiqtuq. Emma Bashanning padishahi Og özi hemme xelqini alghach chiqip, biz bilen soqushqili Edreyge bardim. ² Lékin Xudawende manga sözlep: « Sen uningdin héch qorqmighin, chünki men bolsam uning özini hemme xelqi we yurti bilen qoshup séning qolunggha berdim. Sen özüng özi Xéshbonda olturup amoriylarning padishahi bolghan Sixon'gha qilghiningdek uningghimu qilisen» dédi.

³ Déginidek Tengrimiz Xudawende özi Bashanning padishahi Ognimu hemme xelqi bilen qoshup qolimizgha berginide biz uni urup, ulardin héchkimni qoymay, ⁴ uning hemme sheherlirini élip. ulardin almighan héch sheher qalmidi. Bu teriqide atmish sheher élinip, Bashandiki Ogning memlikiti bolghan Argob yurtining hemmisi igilendi. ⁵ Bu sheherlarning hemmisi bolsa mehkem qilinip, sépilliri égiz-égiz bolup, derwaziliri baldaqan'ghanidi. Buningdin bashqa sépilsiz tola sheherlernimu élip, ⁶ Xéshbonning padishahi Sixon'gha qilghinimizdek qilip, ularni yoqitip, hemme sheherlardiki er bilen xotun kishi we balilarni yoqitiwettuq. ⁷ Emma hemme charwa mal bilen sheherlarning gheniyetlirini özimiz üçün olja qilip alduq. ⁸ Bu teriqide biz Arnonning u teripidiki amoriylarning ikkila padishahining qolidin Arnon jilghisidin tartip Xermon téghighiche yurtini éliwalduq. ⁹ Ilgiriki waqitta sidoniylar özi bu Xermonni Siryon dep atap, amoriylar bolsa uninggha Sénir dep at qoyghanidi. ¹⁰ Biz bolsaq tüzlengliktiki hemme sheherlerni igilep, Salka bilen Edreygiche chiqip hemme Giliyad bilen Bashanni élip, Bashandiki Ogning memlikitining sheherlirini igiliduq. ¹¹ Bashanning padishahi Og bolsa gigantlarning neslidin yalghuz özi qalghanidi. Yatqan orni özi tömürdin yasilip, uzunluqi adem gézide toqquz gez toghrisi töt gez bolup, beni-Ammonning Rabba dégen shehiride qoyulghandur imish.

¹² Biz mezkur yurtni élip bolghandin kéyin, Arnon jilghisining yénidiki Aroer bilen Giliyadning taghliq yurti yérimini sheherliri bilen qoshup, rubeniy bilen gadiylargha berdim. ¹³ Emma Giliyadning qalghan hessisi bilen Ogning memlikiti bolghan Bashanning hemmisini, yeni gigantlarning yurti dep atilip, pütün Argob yurti bolghan Bashanning hemmisini Manassening yérim qebilisige berdim. ¹⁴ Manassening oghli Yair bolsa geshuriy bilen maakaylarning chégrilirighiche Argobning hemme yurtini élip, Bashan yurtini bu kün'giche atalghandek öz ismidida Yair kentliri dep atidi. ¹⁵ Lékin Makirning özige men Giliyadni béríp, ¹⁶ rubeniy bilen gadiylargha Giliyadnin tartip Arnon jilghisighiche yurtni béríp, jilghisining otturisini chégra toxtitip, beni-Ammonning chégrisi bolghan Yabboq jilghisighiche ulargha berdim. ¹⁷ Buningdin bashqa tüzlenglikni chégra bolghan Iordan'gha qoshup, Kinnerettin tartip sherq teripide bolup Pisganing töwinide yéyilghan tüzlengliktiki shor déngizghiche ulargha berdim.

¹⁸ U waqit men silerge buyrup éyttimki: ‹ Tengringlar Xudawende özi silerge bu yurtni miras qilip berdi, lékin qanchenglar jengge layiq bolsanglar, buraderliringlar beni-Israilning aldida qorallinip ménginglar. ¹⁹ Lékin xotun bilen bala we tola bolghan charwa malliringlar bolsa men silerge bergen sheherlerde qélip, ²⁰ Xudawende özi silerge aram bergendek buraderliringlargimu aram béríp, ular özi Tengringlar Xudawende Iordanning u teripide ulargha

béridighan yurtni miras qilib alghuchilik anda turup tursun. Andin kéyin siler men özünqlargha bergen miras hessiliringlarga yénip bérip, herbiringlar öz mirasigha yansun» dédim. ²¹ U waqit men Yeshuagha buyrup éyttimki: « Sen bolsang Tengringlar Xudawende bu ikki padishahqa néme qilghini öz közliring bilen kördüng. Sen qeyerge chiqsang, Xudawende memliketlarning hemmisige shundaq qilidu. ²² Ulardin héch qorqmanglar, chünki Tengringlar Xudawende özi silerning teripinglardin jeng qilidu» dédim.

²³ U zaman men Xudawendige dua qilib éyttimki: ²⁴ « Ey Reb Xudawende, sen öz bendengge ulughluqung bilen qudretlik qolungni körsetting. Chünki sendek, emel qilib chong ishlar körsetkendek asmanda we ya yerde emel qilalaydighan tengri barmu? ²⁵ Emdi méni u teripige ötüp, Iordanning yénidiki yaxshi yurtni körüp, u yaxshi taghliq yurtning özi bilen Liwan'gha bir qarashqa nésip qilghin» dédim. ²⁶ Lékin Xudawende siler üçhün manga ghezeplen'gech manga qulaq salmay, belki manga éyttiki: « Emdi boldi. Bu ish toghrisida manga yene söz qilmighin. ²⁷ Sen Pisganning choqqisigha chiqip közliringni gherb bilen shimal teripige, jenub bilen sherq teripige tikip qariwalghin, chünki bu Iordanning özidin ötmeysen. ²⁸ Emma Yeshuani öz mensipige sélip: «Jüretlik bolup qorqmighin» dep uni quwwetlendürgin. Chünki u özi bu qowmning aldida bérip, sen körgen yurtni ulargha miras qilib üleshtürüp béridu» dédi.

²⁹ U waqit biz Beyt-Péorning utturidiki wadida toxtap qalduq.

Musaning xelqge Xudaning ehdisige ching tutushqa jékileydighan bayani

4¹ Emdi ey Israil, men silerge bildüridighan qanun bilen ehkamliri anglap emel qilsanglar, hayatliq tépip, ata-bowiliringlarning Tengrisi Xudawende silerge béridighan yurtqa kirip, uni igiliwalisiler. ² Siler bolsanglar men silerge buyrughan'gha héchnémini qoshmay, buningdin héchnéminimu kémeymey, Tengringlar Xudawendining teripidin bolup men silerge buyrughan emrlerni tutunglar. ³ Xudawendining özi Baal-Péorning sewebidin néme qilghinini öz közliringlar bilen körmidinglarmu? Tengringlar Xudawende bolsa Baal-Péorgha egeshkenlarning hemmisini aranglardin yoqitiwetti emesmu? ⁴ Lékin siler, Tengringlar Xudawendige chapliship turghanlar bolsanglar, hemmenglar bu kün'giche tirik qaldinglar. ⁵ Mana men bolsam Tengrim Xudawendining manga buyrughinidek siler anda bérip, uni miras alidighan yurtqa kirgininglarda ulargha muwapiq emel qilghaysiler dep, qanun bilen ehkamlarni silerge ögettim. ⁶ Emdi siler ulargha muwapiq emel qilinglar. Shundaq qilsanglar, taipilerning köz aldida danishmenlik bilen eqildarliqinglar ashkara bolup, ular bu hemme

qanunlarni anglighinida: « Mana bu chong qowm bolsa sheksiz tola dana bolup, eqildar bolghan bir qowm iken» dep éytidu. ⁷ Chünki Tengrimiz Xudawende özi dua qilghinimizda bizge yéqin bolghandek, tengrisi özige yéqin bolghan bashqa bir chong qowm qeyerde bar? ⁸ Men özüm bu kün aldinglarda qoyghan bu qanunning hemmisige oxshash rast belgilimiler bilen ehkamliri bar chong bir qowm qeyerde tépilidu?

⁹ Lékin sen agah bolup éhtiyat qilip, xahi közliringning körginini untup qalmaq, xahi hemme hayat künliringde yadingdin chiqarmanglar. Belki uni baliliring bilen newriliringge telim bérip,

¹⁰ siler Xorébnig yénida Tengring Xudawendining aldida turghan kününgde Xudawende manga söz qilip: « Ular bolsa yer yüzide hayat turghuchilik mendin qorqup turup, shunimu öz balilirigha ögitip qoysun dep, ularning özige sözlirimni anglatmiqim üçün xelq manga yighdurup qoyghin» dep éytqinini ulargha ögetkin. ¹¹ U waqit siler hazir bolup taghning tüwide turup qélip, tagh özi asman'ghiche yétidighan otta köyüp turup, anda qarangghuluq, bulut we zulmet körün'gen chaghda,

¹² Xudawende silerge ot ichidin söz qilghili turdi. Siler bolsanglar sözlerni anglap, héch shekilni körmey, yalghuz awazni anglidinglar. ¹³ U özining silerge tutqili buyrughan ehdisini, yeni on emrni özünglarga bayan qilip, bularni ikki tash taxtisigha yézip berdi. ¹⁴ U haman Xudawende özi silerning toghranglarda: « Ular uni igiliwalmaq üçün chiqidighan yurtta ularni tutsun dep, qanun bilen ehkamlarni ögetkin» dep manga buyrudi.

¹⁵ Xudawende özi Xorébta ot ichidin silerge söz qilghan künde siler héch shekilni körmigech özünglar üçün agah bolup, ¹⁶ buzulushtin éhtiyat qilinglar. Oyma butsüriritini etmey, xahi er kishiningki xahi xotun kishining süriti bolsun, ¹⁷ xahi yer yüzidiki charwiningki, xahi hawada uchup yürüp qanatliq bolghan ucharqanatning süriti bolsun, ¹⁸ xahi yerde ömileydighan janiwarningki, xahi yer astida suda bolghan béliqningki bolsun, héch butsüriritini yasimighin. ¹⁹ Sen asman teripige közliringni kötürüp, kün bilen ay we asmanning hemme qoshuni bolghan yultuzlarni körseng, ulargha bash égip ibadet qilghili aldanmaghin, chünki Tengring Xudawende özi paydisi yetsun dep, bularni asmanning tégidiki hemme xelqlerge berdi. ²⁰ Lékin siler bolsanglar emdi bolghininglardek Xudawende özi: « Ular méning miras qowmim bolsun dep, silerni tömür tonuri bolghan Misirdin chiqirip keldi.

²¹ Emma Xudawende silerning sewebinglardin méning üstümge achchiqlinip: « Sen bolsang Iordandin ötmey, Tengring Xudawende sanga miras qilip bérighan yaxshi yurtqa kirmeysen» dep qesem qildi. ²² Buning üçün men Iordandin ötmey, bu yurtta ölimen. Lékin siler bolsanglar Iordandin ötüp, u yaxshi yurtni

igiliwalisiler. ²³ Undaq bolghandin kéyin siler Tengringlar Xudawendining siler bilen baghlig'han ehdisini untushtin éhtiyat qilib, Tengringlar Xudawendining buyruqigha zit turup, özünglar üçün oyma butsüriti bilen bashqa bir nersining süritini yasimanglar. ²⁴ Chünki Tengring Xudawende bolsa gheyretlik bir Tengri bolup, yep kétidighan bir ottektur.

²⁵ Eger siler u yurtta uzun waqit turup, bala bilen newre körgendin kéyin buzulup, bir nersining oyma süritini but qilib yasap, Tengring Xudawendining neziride yaman bolghanni qilib, achchiqini keltürsenglar, ²⁶ men bu kün üstünglarga asman bilen yerni guwah qilib turup éytimenki, siler ittik halak bolup, Iordandin ötüp anda kirip igiliwalidighan yurttin késilip kétip, anda uzun hayat körmey, sheksiz yoq qilinip kétisiler. ²⁷ Xudawende özi silerni taipilerning arisida parakende qilib, arisigha heydiwetken taipilerning ichide Xudawende silerni kichik bir qalduq qilib qoyidu. ²⁸ Siler anda turup, adem qoli bilen yasilip yaghach bilen tashtin étip, xahi anglimay, xahi körelmey, xahi yémey, xahi purayalmaydighan tengrilerge ibadet qilidighan bolisiler.

²⁹ Lékin eger siler anda Tengringlar Xudawendini telep qilib, pütün köngül we pütün jan bilen izdisenglar, uni tapisiler. ³⁰ Sen kélidighan künlerde tenglikke chüshüp, bu nersilerning hemmisi üstüngge kelginide öz Tengring Xudawendige yénip kélip, uning sözini anglaysen. ³¹ Chünki Tengring Xudawende bolsa rehimdil Xuda bolghach özi séni tashlap halak qilmay, qesem bilen ata-bowiliringlarga qilghan ehdisinimu untumaydu.

³² Xuda özi yer yüzide insanni peyda qilghandin tartip sendin ilgiri ötken zamanlar toghrisida sorap baqsang, ejeba asmaning bir chétidin yene bir chétigiche mundaq bir chong weqe bolup buninggha oxshash bir ish anglan'ghanmu? ³³ Sen Xudaning awazini anglighiningdek héchbir qowm otning ichidin uning awazini anglap tirik qalghanmu? ³⁴ Yaki Tengringlar Xudawende siler üçün Misirda köz aldinglarda qilghinining hemmisi dek héchbir tengri öz qowmini yene bir qowmning arisidin chiqarmaq üçün bala ewetip, alamet bilen möjjizilerni körsitip, jeng chiqirip, küchlük qoli bilen belen bilikini uzitip, chong heywetlik wehimilerni körsetkenmu? ³⁵ Yalghuz Xudawende özi Tengri bolup uningdin bashqisi yoqtur dep bilmikinglar üçün, buning hemmisi sanga körsitildi. ³⁶ Sanga telim bermek üçün u özi awazini asmandin sanga anglitip, yerde özining chong otini sanga körsetkinide sen uning sözini otning ichidin angliding. ³⁷ U özi séning ata-bowiliringni yaxshi körgech ularning nesillirini ilghap, sen bilen bolup, chong quwwiti bilen séni Misirdin chiqirip kélip, ³⁸ sendin chong bolup qudretlikrek bolghan qowmlarni aldingdin heydiwétip, séni ularning yurtigha kirgüzdi. Emdi bolghandek uni sanga miras qilib bergendin kéyin, ³⁹ sen özüng

Xudawendining yuqirida, asmanda Tengri bolup, yer yüzide uningdin bashqa bolmighinini bu kün bilip, könglüngge élip, ⁴⁰ sen özüng bilen sendin kéyinki baliliringgha yaxshi bolup, Tengring Xudawende ebedkiche sanga bérídighan yurtta uzun ömür körmiking üçün men bu kün sanga bérídighan qanun bilen emrlirini tutqaysen» dédi.

Jordan deryasining sherq teripidiki panahliq sheherliri

⁴¹ U waqit Musa özi Iordanning u yéni bolghan sherq teripide üç sheherni ajritip, ⁴² bir kishi uninggha adawet qilmay, bilmeslikte bir ademni öltürüwétip bu sheherlarning birige qéchip kétip tirik qalsun dep, ⁴³ Ruben qebilisi üçün chölning tüzlenglikidiki Bézer, Gad qebilisi üçün Giliyadtiki Ramot we Manasse qebilisi üçün Bashandiki Golan dégen sheherlerni teyinlidi.

Muqeddes qanun, jümlidin «On emr»ni eslesh

⁴⁴ Musa özi beni-Israilgha shu qanunni buyrup, ⁴⁵ ular Misirdin chiqqandin kéyin u özi bu shahadet bilen qanun we ehkamlarni beni-Israilning özige emr qilghan idi. ⁴⁶ Musa, burun Xéshbonda olturup amoriylarning padishahi bolghan Sixonning yurtidiki Beyt-Péorning utturida, Iordanning u teripidiki wadida buni buyrughanidi. Chünki beni-Israil Misirdin chiqip bolghandin kéyin, amoriylarni urghanidi. ⁴⁷ Ular mezkur padishahning yurti bilen Bashanning padishahi Ogning yurtini élip, Iordanning u yéni bolghan sherq teripidiki amoriylarning bu ikki padishahining yurtlirini igilep, ⁴⁸ Arnon jilghisining yénidiki Aroerdin tartip Siyon téghi, yeni Xermon'ghiche béríp, ⁴⁹ Iordanning u yéni bolghan sherq teripidiki tüzlenglik yurtini élip, Pisganing tüpidiki tüzlenglik déngizighiche igiliwalghanidi.

5¹ Emma Musa özi Israilning hemmisini jem qilip, ulargha éyttiki: «Ey Israil, men bu kün silerge buyruydughan qanun bilen ehkamlarni anglap, beja keltürüp tutmaq üçün ularni ögininglar. ² Tengrimiz Xudawende özi Xorébtta biz bilen bir ehde baghlidi. ³ Bu ehdingning özini Xudawende bizning ata-bowilirimiz bilen baghlimay, belki biz téxi hayat bolup, bu kün munda turghanlar bilen baghlidi. ⁴ Xudawende özi taghda ot ichidin yüzmuyüz silerge söz qildi. ⁵ Siler ottin qorqup taghqa chiqmighach, men bolsam silerge Xudawendining néme sözlighini éytip bermek üçün Xudawende bilen silerning otturaglarda turdum. U éyttiki:

⁶ < Men séni qulluqning öyi bolghan Misirdin chiqirip kelgen Reb Xudayingdurmen. ⁷ **Mendin bashqa tengriliring bolmisun.** ⁸ Özüng üçün **but yasimighin**, xahi yuqirida asmanda, xahi töwende yerde, xahi yer astida suda bolghan nersilerdin héchbirining süritini yasimighin. ⁹ Mundaqlargha, xahi sejde qilmay, xahi ibadet qilmighin, chünki men Tengring Xudawende bolsam, bir gheyretlik Tengri bolup, kimki méni yaman körse, baliliridin, üçinchi, derweqe tötinchi nesilgiche ata-bowiliri qilghan gunahlrining intiqamini alimen. ¹⁰ Lékin kimki méni dost tutup, méning emlirimni tutsa, uninggha ming nesilgiche merhemet körsitimen.

¹¹ **Reb Xudayingning ismini bihude ishletmigin**, chünki Xudawende uning ismini bihude ishletküchige jaza bermey qoymaydu.

¹² Reb Xudaying sanga buyrughinidek **shabat künini tutup** muqeddes saqlighin.

¹³ Alte kün ishlep, hemme emelliringni qilghaysen. ¹⁴ Lékin yettinchi kün Tengring Xudawendining shabat küni bolghach u künde, xahi özüng, xahi oghlung, xahi qizing, xahi qulung, xahi dédiking, xahi uyung, xahi éshiking, xahi ulighingning héchbiri, xahi derwaziliringning ichidiki musapir héch ish qilmisun. Chünki qul bilen dédekliring bolsa sendek rahet tapsun. ¹⁵ Özüngning Misir yurtida bir qul bolup turup, Tengring Xudawendining küchlük qol we uzitilghan biliki bilen séni andin chiqirip kelginini yadingda saqlighin. Buning üçün Tengring Xudawende sanga shabat künini tutqili buyrudi.

¹⁶ Tengring Xudawendining sanga buyrughinidek **atang bilen ananggha hörmet qilghin**. Shundaq qilsang, Tengring Xudawende sanga béridighan yurtta uzun ömür körüp yaxshiliq tapisen.

¹⁷ **Qatilliq qilmighin.**

¹⁸ **Zina qilmighin.**

¹⁹ **Oghriliq qilmighin.**

²⁰ Heqemsayengning üstide **yalghan guwahliq bermigin.** ²¹ **Heqemsayengning xotunidin teme qilmighin** we ya heqemsayengning öyidin ya ziraitidin ya qulidin ya dédikidin ya uyidin ya éshikidin we ya heqemsayengning bashqa bir nersisidin teme qilmighin.

²² Bu sözler bolsa Xudawende ularni taghda ot, bulut we qarangghuluqning ichidin ünlük awaz bilen hemme jamaitinglarga sözlep, bashqa bir néme démey, bu sözlerni ikki dane tash taxtisigha yézip manga berdi. ²³ Siler bolsanglar qarangghuluqning ichidin awazni anglap, taghning yénip turghinini körgininglarda qebililiringlarning hemme serdari bilen aqsaqalliringlar qéshimgha kélip, ²⁴ éytinglarki: < Mana Tengrimiz Xudawende özi öz shan-sheripi bilen ulughluqini bizge körsitip, awazini otning ichidin anglatti. Biz bolsaq Xuda özi insan'gha söz qilip, uni tirik qoyghinini bu kün körduq. ²⁵ Lékin emdi

biz némishqa öleyli? Eger biz Tengrimiz Xudawendining sözini yene anglisaq, bu chong ot bizni yep kétip, ölüp ketmeymizmu? ²⁶ Hemme tirik janlarning ichide bizge oxshash otning ichidin tirik Tengrining awazini ishitip, qutulup tirik qalghan kim bar? ²⁷ Emdi sen özüng béríp, Tengrimiz Xudawendining hemme éytqinini özüng anglap, Tengrimiz Xudawendining sanga dégen sözining hemmisini bizge dep berseng, biz anglap emel qilimiz» dédinglar.

²⁸ Siler manga gep qilip turghininglarda, qilghan sözliringlarni Xudawende anglap, özi manga éyttiki: «Men bolsam bu qowmning sanga éytqan sözini anglidim. Ular bolsa obdan gep qildi. ²⁹ Kashki ularning shundaq köngülliri bolup, mendin qorqup hemishe méning emrlirimni tutsa idi, ularning özi bilen ewladlirigha ebedkiche yaxshiliq bolatti. ³⁰ Emdi sen béríp ulargha: «Öz chédirliringlarga yénip kétinglar» dep éytqin. ³¹ Lékin sen özüng munda méning qéshimda turghin. Tursang, men sanga söz qilip, men ulargha miras qilip bérídighan yurtqa kirginide emel qilsun dep, sen ulargha ögitidighan hemme emr, qanun we ehkamlarni sanga dep bérimen» dédi. ³² Buning üçün siler emdi éhtiyat bilen Tengringlar Xudawendining silerge buyrughinini qilip, xahi onggha, xahi chepke qayrilmay, ³³ Tengringlar Xudawende silerge buyrughan yolda hemishe mangsanglar, hayatliq tépip yashap, yaxshiliq körüp, siler miras alidighan yurtta uzun ömür körisiler.

6¹ Siler miras alidighan yurtqa barghininglarda emel qilsun dep, méning silerge ögetmikim üçün Tengringlar Xudawendining teripidin buyrulghan emr, qanun we ehkamlar bu özidur. ² Sen özüng oghul newriliring bilen qoshulup, hemme hayat künliringde Tengring Xudawendidin qorqup, uning men sanga dep bérídighan hemme qanun bilen emrlirini saqlsang, uzun ömür körisen. ³ Emdi ey Israil, sen qulaq sélip, sepsélip béqip buninggha muwapiq emel qilsang, sen yaxshiliq körüp, ata-bowiliringning Tengrisi Xudawende sanga éytqandek siler bolsanglar süt bilen hesel aqidighan yurtta tola awup kétisiler.

⁴ Ey Israil anglighinki, Tengrimiz Reb Xudawende özi birdur. ⁵ Sen bolsang Reb Xudayingni pütün könglüng bilen, pütün jéning bilen, pütün küchüng bilenmu dost tutqin.

⁶ Men bu kün sanga bérídighan buyruqlirimni könglüngge élip, ⁷ ularni baliliringghimu uqturung. Sen öyüngde oltursang, yolda mangsang, yatsang, qopsang, her waqit ular toghrisida söz qilip turup, ⁸ ularni qolunggha bir belgidek baghlap, péshanengde bir qashqidek qoyup, ⁹ ularni öyüngdiki ishiklarning yan yaghichi bilen derwaziliringgha yézip qoyghin.

¹⁰ Tengring Xudawende özi qesem bilen ata-bowiliring bolghan Ibrahim, Ishaq we Yaqubqa sanga bergili wede qilghan yurt bilen özüng yasimighan yaxshi sheherlerge séni kirgüzüp, ¹¹ özüng toldurmay, her xil yaxshi némettin toluqluq bolghan öylerge daxil qilip, özüng kolimay, ilgiri kolan'ghan quduq bilen özüng salmighan özüm we zeytun baghlirini sanga bérip, özüng yep toyghiningda, ¹² sen agah bolup, qulluq öyi bolghan Misir yurtidin séni chiqirip kelgen Xudawendini untumay,

¹³ belki Tengring Xudawendidin qorqup, uninggha ibadet qilip, uning ismi bilen qesem qilghaysen. ¹⁴ Siler bolsanglar bashqa tengrilerge egeshmey, chörenglardiki taipilerning mebudlirining keynidin yürmenglar. ¹⁵ Chünki otturangdiki Tengring Xudawende özi bir gheyretlik Tengri bolghach, éhtiyat qilish sanga lazimdur. Bolmisa Tengring Xudawendining ghezipi tutiship, séni yer yüzidin yoqitarmikin.

¹⁶ Siler Massada uni sinighandek Tengringlar Xudawendini sinimay, ¹⁷ belki Tengringlar Xudawende özi silerge bergen shahadet bilen qanunlarni sadaqetlik bilen saqlanglar. ¹⁸ Sen bolsang Xudawendining neziride rast we yaxshi bolghanni qilghin. Eger sen yaxshiliq körüp, Xudawende qesem bilen ata-bowiliringgha wede qilghan yurtqa kirgili xalap, ¹⁹ Xudawende özi éytqinidek aldingdin hemme dühshenliring heydiwétishni xalisang, shundaq qilghin.

²⁰ Kéyinki künlerde oghlung sendin: « Tengrimiz Xudawendining silerge bergen shahadet bilen qanun we ehkamlirining menisi némidur?» dep sorisa,

²¹ sen oghlunggha jawab bérip: « Biz bolsaq Misirda turup, Firewnning qulliri iduq, lékin Xudawende özi bizni küchlük qoli bilen Misirdin chiqirip keldi.

²² Xudawende bolsa bizning köz aldimizda Misirda Firewn bilen uning pütün öyining üstige chong heywetlik alamet bilen möjizilerni körsitip, ²³ özi qesem bilen ata-bowilirimizgha wede qilghan yurtigha kirgüzüp, uning özini bizge bermek üçün bizni Misirdin chiqirip keldi. ²⁴ Andin kéyin Xudawende özi bizning toghrimizda, yaxshiliq körsun dep, bu waqitqiche bolghandek bizni tirik saqlimaq üçün bizge bu hemme qanunlarga muwapiq emel qilip, Tengrimiz Xudawendidin qorqqili buyrudi. ²⁵ Eger biz u özi bizge buyrughandek Tengrimiz Xudawendining huzurida bu hemme emrlerni tutup, ulargha muwapiq emel qilsaq, bu özi bizge adalet sanilidu» dep éytinglar.

Israiliyalar we qanaan zéminidikiler

7¹ Tengring Xudawende séni özüng emdi igiliwalmaq üçün kétip barghan yurtqa kirgüzüp, sendin chong bolup küchlükrek bolghan xittiyalar, girgashiylar, amoriylar, qanaaniylar, perizziylar, xiwwiylar we yebusiylar dégen yette chong

taipini aldingdin heydiwétip, ² Tengring Xudawende özi ularni qolunggha berse, sen ularni yoqitiwétip, xahi ular bilen ehde baghlashmay, xahi ulargha merhemet körsetmey, ³ xahi ular bilen quda-baja bolmay, xahi ularning oghullirigha qizliringni bermey, xahi ularning qizlirini oghulliringgha élip bermigin. ⁴ Bolmisa ular séning oghulliring mendin azdurup, bashqa mebudlarga ibadet qilishigha seweb bolidu. Buning bilen Xudawendining ghezipi üstüngge tutiship, silerni ittik yoqitiwétidu. ⁵ Belki siler bolsanglar ularning qurban'gahlirini yiqitip, but tüwrüklirini sundurup, Ashire butlirini késiwétip, oyma süretlirini otta köydürüp, ulargha shundaq muamile qilinglar. ⁶ Chünki sen bolsang Tengring Xudawendige muqeddes bir qowm bolghach, Tengring Xudawende özi séni öz qowmim bolsun dep, pütün yer yüzidiki hemme qowmlarning ichidin ilghiwaldi.

⁷ Xudawende özi silerni bashqa qowmlarning hemmisidin tola iken dep, yaxshi körüp ilghimidi. Siler bolsanglar bashqa qowmlardin kichik emesmusiler? ⁸ Belki Xudawende silerni dost tutup, ata-bowiliringlarga qilghan qesimini saqlimaq üçün Xudawende özi küchlük qoli bilen silerni qulluq öyidin chiqirip, Misir padishahi Firewning qolidin ajratti. ⁹ Emdi bilgeysenki, Tengring Xudawende berheq Xuda bolidu. Kimki uni dost tutup emrlirini tutsa, ming nesligiche ehdisini saqlap merhemet körsitidighan bir wapadar Xudadur. ¹⁰ Lékin uni yaman körgüchiler bolsa yüz-xatire qilmay, ularni halak qilip, kimki uninggha adawet qilsa, uni yüz-xatire qilip jazasiz qoymaydu.

¹¹ Uning üçün sen bolsang men bu kün sanga béridighan emr bilen qanun we hökümlerni tutup, ulargha muwapiq emel qilghin.

¹² Eger siler bu ehkamlarni anglap unap, ulargha muwapiq emel qilsanglar, Tengring Xudawendimu sen üçün ata-bowiliringgha qesem bilen qilghan wede we merhemetini saqlap, ¹³ séni dost tutup beriketlep, özi sanga bergili qesem bilen ata-bowiliringgha wede qilghan yurtqa barghiningda séni awutup, qorsiqingning méwisi bilen yéringning hosuligha beriket bérip, bughday, sharab we yéghingni beriketlep, kalangning moziyi bilen qoyungning qozisini awutidu.

¹⁴ Sen bolsang hemme bashqa qowmlardin ziyade beriket tépip, ichingdiki héchbir er uruqsiz bolup, xotun kishi tughmas qalmay, charwa mélingning ichide héchbir suway qalmaydu. ¹⁵ Xudawende özi her xil késelliktin séni saqlap, Misirning sen bilidighan yaman késellirini sanga yuqurtmay, belki buni séni yaman körgüchilerning hemmisige salidu.

¹⁶ Sen bolsang Tengring Xudawende séning qolunggha tutup béridighan hemme qowmni yoqitiwétip, ularning üstige rehim qilmay, sanga tuzaq bolmisun dep, ularning tengrilerge ibadet qilmighin. ¹⁷ Eger öz könglüngde: «Bu xelqler mendin chongraq emesmu? Qandaq qilip ularni heydiweteleymen?» déseng, ¹⁸ ulardin qorqmay, belki Tengring Xudawendining Firewn bilen hemme misirliqlargha

néme qilghinini oylap, ¹⁹ öz közüng bilen körgen chong balalarni yad qilip, alamet bilen möjizilerni xatirengge keltürüp, Tengring Xudawendining küchlük qol we uzitilghan biliki bilen séni chiqirip kelginini zikir qilghin. Mana Tengring Xudawende özi sen ulardin qorqup turghan xelqlarning hemmisige shundaq qilidu. ²⁰ Buningdin bashqa Tengring Xudawende özi ularning arisidin sendin yoshurunup qalghanlar yoq bolup ketküchilik, ularning üstige heriler ewetidu. ²¹ Sen ulardin héch qorqmighin, chünki özi chong bolup heywetlik bir Xuda bolghan Tengring Xudawende otturangdidur. ²² Tengring Xudawende séning aldingdin bu taipilerni heydiwétidu. Lékin asta-asta shuni qilidu. Wehshiy haywanlar awup, sanga ziyan yetküzmisun dep, ularni bir demde yoqatmighaysen. ²³ Emma Tengring Xudawende özi ularni séning qolunggha bérip, ular yoq bolup ketküchilik arisigha chong parakendilikni ewetidu. ²⁴ U ularning padishahlrini séning qolunggha tapshurghinida, sen bularning isimlrini asmaning tégide tépilmighuchilik yoq qiliwétisen. Sen ularni yoqitiwetmigüche héchkim sanga zit turalmaydu. ²⁵ Ularning butsüretliri bolsa ularni otta köydürüwétisiler. Lékin sen bolsang bularning özide bar altun bilen kümüşni telep qilmighin. Bu özi Tengring Xudawendining aldida yirginchlik bolghach buningdin özüng üçün héchnémini almighin. Bolmisa sanga bir tuzaq bolidu. ²⁶ Özüm yoqitilmaymen dep, yirginchlik bir nersini öyüngge kirgüzmingin. U özi yoqitilishqa tapshurulghach, uni haram we yirginchlik sanighaysen.

Beriketleydighan Xudaning sözige qulaq sélish kérek

8¹ Siler bolsanglar uzun ömür körüp awup, Xudawende özi qesem bilen ata-bowiliringlarga wede qilghan yurtqa kirip, uni almiqinglar üçün men bu kün silerge béridighan emrlerning hemmisini tutup emelge keltürgin. ² Tengring Xudawende özi séni töwen qilip, méning emrlirimni tutarmikin yaki tutmasmikin dep, könglüngdiki xiyalni bilip, séni sinimaq üçün qiriq yil ichide Tengring Xudawende séni mangdurghan chöldiki hemme yolliringni yad qilghin. ³ U séni töwen qilip ach qoyup: «Insan bolsa yalghuz nan bilen yashimay, belki Xudawendining aghzidin chiqqan her söz bilen yashaydu» dep bilmikinglar üçün, xahi sen, xahi ata-bowiliring bilmigen manna dégen taamni sanga yégüzdi. ⁴ Bu qiriq yil ichide éginliring bolsa yirtilmay, putung özi ishshimidi. ⁵ Buningdin sen: «Bir kishi oghligha tenbih bergende Tengrim Xudawendimu manga tenbih béridu» dep öz könglüngde bilip, ⁶ Tengring Xudawendining emrlirini tutup, uning yollirida yürüp, uningdin qorqqaysen. ⁷ Chünki Tengring Xudawende özi séni wadi bilen taghlardiki chongqur su bilen bulaqliridin chiqip turghan su éqinliri bar bir yurtqa, ⁸ bughday bilen arpa, üzüm téli bilen enjür we

anar derexliri bar bir yurtning özige kirgüzüp, ewzel zeytun derexliri bilen hesel bar bir yurtqa daxil qilib, ⁹ tashlirining tömüri bolup, taghliridin mis kolinip, özüng anda kemlik tartmay, néningni yep, héch nerseng kem bolmaydighan bir yurtqa kirgüzidu. ¹⁰ Anda sen yep toyup, Tengring Xudawende sanga bergen yaxshi yurt üçün hemdusana éytisen.

¹¹ Uning üçün sen Tengring Xudawendini untumay, uning men bu kün sanga béridighan emr, ehkam we qanunlarni tutmay qélishstin éhtiyat qilghin. ¹² Belki sen yep toyup, chirayliq öyler yasap ichide olturup, ¹³ séning kala bilen qoyliring awup, altun bilen kümüshüng ziyade bolup, her ne baring ziyadiliship ketse, ¹⁴ öz könglüngde mutekebbur bolup, séni qulluq öyi bolghan Misirdin chiqirip kelgen Tengring Xudawendini untumighin. ¹⁵ U özi séni chong we wehimilik bolghan bayawanning otturisdin bashlap bérip, zeherlik yilan bilen chayanlarning arisdin ötküzüp, suyi yoq quruq yerdin mangdurup, anda sen üçün qattiq qoram tashtin su chiqirip, ¹⁶ sen toghruluq: «Uni töwen qilib sinighandin kéyin yaxshiliq qilay» dep bayawanda sanga ata-bowiliring bilmigen manna dégen taamni bérip turmidimu? ¹⁷ Sen öz könglüngde: «Öz qudritim bilen qolumning küchidin özümge bu hemme döletni tapturdum» démey,

¹⁸ belki Tengring Xudawendining qesem qilib ata-bowiliring bilen baghlighan ehdisini tutqili xalap, bu kün'giche bolghandek özüngge dölet yiqhili qudrat bérip turghinini yadinggha keltürgin. ¹⁹ Lékin eger sen Tengring Xudawendini untup, bashqa tengrilerge ibadet qilib ulargha bash egseng, bu kün silerning aldinglarda guwahliq bérimenki, sheksiz halak bolup, ²⁰ Tengringlar Xudawendining sözini anglimighininglar üçün Xudawende aldinglardin yoqatqan taipilerdek yoq bolup kétisiler.

Musaning ikki tash taxtisi toghruluq eslitip agah bérishi

9¹ Ey Israil, anglighin! Sen bolsang emdi anda kirip, sendin tola bolup küchlükrek bolghan qowmlarni bésip, asman'gha taqashqudek teriqide mehkem qilin'ghan sheherlerni igiliwalmaq üçün Iordandin ötüp, ² sen ular toghrisida: «Beni-Anaqing özige kimning küchi yétidu?» dep éytilghan sözni anglap, özi chong bolup boyi égiz bir taibe bolghan anaqiylarni meghlup qilghili barisen. ³ Emdi bilgeysenki, Tengring Xudawende özi yep kétidighan bir ottek aldingda yürüp, ularni yoqitip aldingda pes qilghach, sen ularni qoghliwétip, Xudawende sanga éytqandek ittik yoqitiwétisen.

⁴ Emma Tengring Xudawende ularni aldingdin heydiwetse, sen öz könglüngde: «Méning adalitim üçün Xudawende méni bu yurtqa kirgüzüp, manga uni alghili

qoydi» dep éytmighin, chünki bu taipilerning yamanliqi üçün Xudawende ularni séning aldingdin heydiwétidu. ⁵ Sen bolsang öz adalet bilen toghriliqing üçün ularning yurtigha kirip, uni miras qilip almaysen, belki Tengring Xudawende bu taipilerning yamanliqi üçün ularni heydiwétip, özi qesem bilen séning atabowiliring bolghan Ibrahim, Ishaq we Yaqubqa baghligghan ehдини beja keltürgili xalidi.

⁶ Emdi bilgeysenki, Tengring Xudawende özi séning adaliting üçün bu yaxshi yurtni sanga miras qilip bermidi. Chünki sen bolsang boyni qattiq bir qowm ikensen. ⁷ Öz Tengring Xudawendini bayawanda qandaq ghezependürginginingni yad qilip untumighin. Sen bolsang Misir yurtidin chiqip ketkingindin tartip emdi bu yerge yetkühilik Xudawendige asiyliq qilip keldinglar. ⁸ Xorébning yénidimu Xudawendining ghezipini keltürdünglar. Shundaqki, Xudawende özi silerge achchiqlinip, silerni halak qilghili xalidi. ⁹ Men özüm bolsam, Xudawende siler bilen baghligghan ehdisining taxtilirini qobul qilip, bu tash taxtilirining özini tapshuruwalmaq üçün taghqa chiqqinimda qiriq kéche qiriq kündüz taghda qélip, nan yémey, su ichmey turdum. ¹⁰ Anda Xudawende manga öz barmiqi bilen xet pütken ikki tash taxtisini berdi. Uningda pütülgen xet bolsa Xudawende özi siler taghning yénida jem bolghan künde tagh teripidin otning ichidin silerge éytqan sözge oxshash idi. ¹¹ U qiriq kün bilen qiriq kéche ötüp bolghanda Xudawende manga ehдинing taxtiliri bolghan bu ikki tash taxtisini berdi. ¹² U waqit Xudawende manga söz qilip: « Sen qopup mundin ittik chüshkin, chünki sen Misirdin chiqirip kelgen qowm bolsa buzulup kétip, men ulargha buyrughan yoldin yénip kétip, özige bir oyma süritini yasidi» dédi.

¹³ Shuni dep, Xudawende manga yene söz qilip: « Bu qowmning boyni qattiq bir qowm ikenlikini kördüm. ¹⁴ Emdi méni qoyghinki, men ularni yoqitip, ularning ismini asmanning tégidin öchürüwetkeymen. Emma sen bolsang men séni bu qowmdin küchlük we chong bir qowm qilimen» dep éytti.

¹⁵ U waqit men yénip kétip, ottin yénip turghan taghning özidin chüshüp, ikki qolumda ehдинing ikki taxtisini tutup élip keldim. ¹⁶ Qarisam, silerning öz Tengringlar Xudawendige gunah qilip, özünglarga quyulghan bir mozay süritini yasighininglar bilen Xudawende özi silerge buyrughan yoldin yénip ketkinginlarni kördüm. ¹⁷ U waqit men bu ikki taxtini élip, ularni ikki qolum bilen kötürüp tashlap, ularni köz aldinglarda sunduruwettim. ¹⁸ Andin kéyin men bolsam siler özünglar Xudawendining neziride yamanliq qilip, uning achchiqini keltürüp qilghan hemme gunahinglar üçün özüm Xudawendining aldida yiqilip, yene awalqidek qiriq kéche qiriq kündüzgiche nan yémey, su ichmey yétip qaldim. ¹⁹ Chünki men özüm Xudawendining silerni halak qilmaq üçün özünglarga keltüridighan qehr bilen ghezipidin qorqqan idim.

Lékin Xudawende bolsa bu mertiwimu méning sözüمنى anglidi. ²⁰ Xudawende Harun'ghimu qattiq achchiqlinip, uni halak qilmaqchi idi, lékin men Harun üçünmu dua qildim. ²¹ Emma siler yasap, gunahinglarga seweb bolghan mozay bolsa men uni élip otta köydürüp soqup, undek qilip topidek bolghinida topisini taghdin chüshüp éqip turghan éqinigha chéchiwettim.

²² Mundin bashqa siler bolsanglar Tabéra, Massa Qibrot we Hatawe dégen jaylarda Xudawendining achchiqini keltürdünglar. ²³ Shundaq hem Xudawende silerni Qadésh-Barnéadin ewetip: « Emdi siler chiqip, men özüngge béridighan yurtni igiliwélinglar » déginide siler Tengringlar Xudawendining sözige asiyliq qilip uninggha ishenmey, buyruqigha qulaq salmidinglar. ²⁴ Men siler bilen tonushqan künidin tartip Xudawendige asiyliq qilip keldinglar.

Musaning duasi

²⁵ Men bolsam, Xudawendining aldida yiqilip, qiriq kéche qiriq kündüz yatqinimda Xudawendining özi silerning toghranglarda: « Men ularni yoqitiwetkeymen » dégini üçün yiqilip yétip, ²⁶ Xudawendige dua qilip éyttimki: « Ey Reb Xudawende, sen özüng chong qudriting bilen qutquzup, küchlük qol bilen Misirdin chiqirip kélip, mirasing bolghan qowmingni halak qilmay, ²⁷ belki öz bendiliring bolghan Ibrahim, Ishaq we Yaqubni yad qilip, bu qowmning qattiqliqigha qarimay, yamanliqi bilen gunahigha nezer salmighin. ²⁸ Bolmisa sen özüng bizni chiqarghan yurtning özide: « Men Xudawende özi ulargha wede qilghan yurtqa ularni élip kirelmey, özi ularni yaman körgini üçün bayawan'gha élip bérip, öltürüwetey dep, ularni chiqirip ketti » dep éytidu. ²⁹ Herqandaq bolsa, ular özi sen chong qudriting ishlitip, küchlük biliking bilen chiqirip kélip, öz mirasing bolghan qowming emesmu? » dédim.

Ikki yéngi tash taxtisi

10 ¹ U waqit Xudawende manga éyttiki: « Sen özüng üçün ilgirikidek tashtin ikki taxtini yasap, yaghachtin bir sanduqnimu étip, méning qéshimgha taghqa élip chiqqin. ² Men özüm sen sunduruwetken ilgiriki ikki taxtida bar sözlerni yézip bérey. Andin kéyin sen bularni mezkur sanduqta qoyisen » dédi. ³ Shuni dése, men özüm akatsiye yaghichidin bir sanduq étip, ilgirikidek tashtin ikki taxtini yasap, bu ikki taxtini qolumgha élip taghqa chiqtim. ⁴ Chiqsam, Xudawende özi siler anda jem bolghan künde tagh teripidin otning ichidin silerge éytip bergen on emrni ilgirikidek bu ikki taxtigha pütüti. Pütüp, Xudawende bularni manga tapshurup berdi. ⁵ Andin kéyin men yénip kétip

taghdin chüshüp, taxtilarni özüm etken sanduqta qoyup qoydum. Anda ular özi Xudawende manga buyrughandek qoyuqluq turdi.

Harunning ölümi, lawiylarning wezipisi

⁶ Andin kéyin beni-Israilning özi beni-Yaaqan kölliri dégen jaydin chiqip, Moséragha mangdi. Anda Harun wapap bolup, u yerde depne qilinip, uning oghli Éliazar bolsa uning ornida kahin boldi. ⁷ Andin ular u yerdin chiqip Gudgodagha mangdi. Gudgodadin chiqip, su éqinliri bar Yotbata dégen bir jaygha bardı. ⁸ U waqıt Xudawende özi Lawiy qebilisini ilghap, bu kün'giche bolghandek ular Xudawendining ehde sanduqini kütürüp, Xudawendining huzurida turup, uning aldida xizmet qilib uning ismi bilen beriket oqusun dep, teyinlep qoydi. ⁹ Uning üçhün Lawiy özi buraderlirining arisida nésiwe we ya miras tapmay, belki Tengring Xudawende uning öziğe éytqandek Xudawende özi uning miras hessisi bolidu.

¹⁰ Men bolsam, ilgiriki waqittikidek qiriq kéche bilen qiriq kündüz taghda turup qaldim. Xudawende özi bu nöwettimu manga qulaq sélip, séni halak qilghili xalimidi. ¹¹ Andin kéyin Xudawende manga söz qilib: « Sen qoyup, qowmning aldida méngip, men ulargha bérimen dep, ularning ata-bowilirigha qesem bilen wede qilghan yurtqa kirip, uni igiliwalmaq üçhün ularni mangdurghin» dédi.

Xudaning ulughluqi we uningha itaet qilish kérekliki

¹² Emdi ey Israil, sen bolsang Tengring Xudawendidin qorqup, hemishe uning yollirida yürüp uni dost tutup, hemme köngül we hemme jéning bilen Tengring Xudawendining ibaditini qilib, ¹³ men sanga yaxshi bolsun dep, Xudawende teripidin bu kün sanga béridighan emr bilen qanunlarni tutushungdin bashqa bir némini Tengring Xudawende sendin telep qilamdu? ¹⁴ Mana asmanlar bilen asmanlarning asmani, yer yüzi bilen pütün barliqi Tengring Xudawendiningkidur. ¹⁵ Lékin Xudawende bolsa peqet ata-bowiliringni dost tutup, bu kündikidek ulardin kéyin neslini xas qilib, hemme xelqlarning arisida silerni ilghiwaldi. ¹⁶ Uning üçhün könglülarning xetnilik étini xetne qilib, mundin kéyin boynung qattiq qilib turmanglar. ¹⁷ Chünki Tengringlar Xudawende bolsa tengrilarning Tengrisi bilen xudawendilarning Xudawendisi bolup, yüz-xatire qilmay, para almaydighan qudretlik we heywetlik ulugh Xuda bolup, ¹⁸ özi yétim bilen tulning heqqini tapturup, musapirni dost tutup, uninggha taam bilen égin bérıp turidu. ¹⁹ Uning üçhün siler bolsanglar musapirnimu dost tutqaysiler. Özünglar Misir yurtida turup, musapir bolghan emesmusiler? ²⁰ Sen bolsang Tengring Xudawendidin qorqup, uninggha ibadet qilib, uning öziğe chapliship, uning ismi

bilen qesem qilghaysen. ²¹ U özi séning pexring bolup, sen öz közliring bilen körgendek séning özüngge chong ajayip ishlar qilghan Tengringdur. ²² Atabowiliringlar bolsa Misirgha chüshüp barghinida yetmish kishi idi, lékin emdi Tengring Xudawende özi séni awutup, asmanning yultuzliridek nurghun qildi.

Itaet qilish we itaet qilmasliqning aqiwetliri

11 ¹ Emdi sen öz Tengring Xudawendini dost tutup, uning permanliri bilen qanunlirini, ehkami bilen emrlirini hemishe saqlighin. ² Buni bilinglarki, men bu kün gep qilsam, Tengringlar Xudawendining bergen tenbihni bilmey, uning shan-sheripi bilen uzitilghan küchlük bilikini körmigen baliliringlarga sözlep turmaymen. ³ Ular bolsa uning özining Misirning padishahi Firewn bilen uning hemme yurtigha qandaq alamet bilen néme-néme ishlarni körsitip,

⁴ Misirning qoshuni bilen ularning at harwilirigha néme qilip, ular özi silerni qoghlap kelgende qizil déngizning suyini üstige basturup, Xudawende özi u küni ularni yoqitiwétip,

⁵ siler bu jaygha yétip kelgüchilik uning bayawanda silerge néme-néme qilip, ⁶ Éliyab ben-Rubening oghulliri bolghan Danan bilen Abiramgha néme balayiapet keltürüp, qandaq hemme Israilning aldida yerning aghzini achurup, ularni öy chédirliri bilen qoshup barche teelluqliri bilen qétip yittürüwetkinini körmidi. ⁷ Emma siler bolsanglar Xudawendining qilghan hemme chong ishlirini öz közliringlar bilen kördünglar emesmu?

⁸ Buning üçün men bu kün silerge béridighan emrlerni tutunglar. Shundaq qilsanglar, jüret tépip, siler uni alghili kétép barghan yurtqa kirip, uni igilep, ⁹ Xudawende özi qesem qilip atabowiliringlar bilen neslige bergili wede qilip süt bilen hesel aqidighan yurtta uzun ömür körisiler.

¹⁰ Chünki sen anda kirip igileydighan yurt özi bolsa özüng chiqip kelgen Misir yurtidek emestur. Sen anda térim tertip, otyashliqqa qilghandek putung bilen bésip sugharatting. ¹¹ Lékin siler almaq üçün kétép barghan yurt bolsa u özi asmanning yamghuridin su ichidighan taghliq bilen jilghiliq bir yurt bolup, ¹² uning özini Tengring Xudawende béqip, yilning béshidin axirighiche Tengring Xudawendining közliri uning üstige hemishe tikilip turidighan bir yurt bolidu. ¹³ Siler men bu kün silerge béridighan emrlirini anglap, Tengringlar Xudawendini dost tutup, pütün köngül we pütün jéninglar bilen uninggha ibadet qilsanglar, ¹⁴ öz waqtida yurtunglarga yamghur yéghip, ete yaz bilen küz yamghuri chüshüp, bughday bilen sharab we yéghingni yighidighan bolisen.

¹⁵ Yep toyghaysen dep, buningdin bashqa charwa malliring üçün étizliqingda ot-xes peyda qilinidu.

¹⁶ Lékin siler bolsanglar könglünglar buzulup qélishтин agah bolup, özünglar bashqa mebudlarga ibadet qilip, ulargha bash égishtin éhtiyat qilinglar.

¹⁷ Bolmisa Xudawendining ghezipi silerge tutushup, asmanning ishikini étiwétip yamghur yaghdurmay qoyup, yerning hosulini bergüzmeý qoysa, Xudawende silerge béridighan yaxshi yurttin ittik yoq bolup kétisiler. ¹⁸ Uning üçhün siler emdi bu sözlirimni köngül bilen zéhnninglarga élip, ularni qolliringlarga bir belgidek baghlap, péshanenglarda bir qashqidek qoyunglar. ¹⁹ Siler öyünglarda oltursanglar, yolda mangsanglar, yatsanglar, qopsanglar, ular toghrisida sözlep, ularni baliliringlarga ögitip qoyup, ²⁰ ularni öyünglardiki ishiklarning yan yaghichi bilen derwaziliringlarga yézinglar. ²¹ Biz özimiz bilen balilirimiz Xudawende qesem qilip, ata-bowilirimizgha: « Silerge bérimen» dep wede qilghan yurtta, pelek özi yerning üstige bir gümbezdek turghuchilik, olturghaymiz dep shundaq qilinglar.

²² Chünki eger siler men silerge béridighan hemme bu emrlerni tutup emelge keltürüp, Tengringlar Xudawendini dost tutup, hemishe uning yollirida yürüp, uning öziye chapliship tursanglar, ²³ Xudawende özi bu hemme taipilerni aldinglardin heydiwetkini bilen özünglardin chong bolup küchlükrek qowmlarni meghlup qilidighan bolisiler. ²⁴ Putunglar dessigen her jay silerningki bolup, chöldin tartip Liwan'ghiche, Firat deryasi dégen deryadin tartip gherbtiki déngizghiche yurtunglar yéyilidighan bolidu. ²⁵ Héchkim silerge zit turalmay, belki qeyerge kirsenglar, uning üstige Tengringlar Xudawende özi éytqinidek silerning qorqunchunglarni salidu.

²⁶ Mana men bu kün aldinglarda **beriket bilen lenet** qoyimen.

²⁷ Eger siler men bu kün Tengringlar Xudawendining teripidin silerge béridighan emrlerni anglisanglar, beriket tapisiler.

²⁸ Lékin eger Tengringlar Xudawendining sözini anglimay, belki men silerge buyrughan yoldin yénip, tonumighan bashqa tengrilerge egeshsenglar, lenet tapisiler.

²⁹ Tengring Xudawende séni özünguni igilimaq üçhün béridighan yurtqa kirgüzse, sen Gerizim dégen taghni beriketning jayi qilip, Ébal téghining özini lenetning jayi qilip qoyghin. ³⁰ Melum bolghandek bu ikki tagh özi Iordanning u teripide bolup, chölde olturaqliq qanaaniylarning yurtidiki gherb yolining arqisida tépiliip, Gilgalning utturidiki Morehning dub derexlikining yénida bardur. ³¹ Siler bolsanglar Tengringlar Xudawende silerge béridighan yurtqa kirip, uni igilimek üçhün emdi Iordandin ötisiler. Uni élip, anda olturghininglarda, ³² men bu kün silerge béridighan hemme qanun bilen ehkamlarni tutup, emelge keltürünglar.

Qurbanliq qilishqa bolidighan muqeddes jay

12¹ Bu qanun bilen ehkamlar bolsa siler ularni saqlap, ata-bowiliringlarning Tengrisi Xudawende özi igilisun dep silerge bergen yurtta dunyadiki hayat künliringlarning hemmiside emelge keltürüp,

² siler heydewétidighan taipilerning özi öz tengrilirige ibadet qilmaq üçün égiz tagh bilen dönglüklerning üstide yasighan, herbir kök derexning tégide teyyar qilghan ibadetgahlirini buzup weyran qilip, ³ ularning qurban'gahlirini yiqitip, but tüwrüklirini sundurup, Ashire butlirini otta köydürüp, oyma butsüretlirini pare-pare qilip, isimlirini u jaydin yoq qiliwétinglar. ⁴ Lékin siler bolsanglar Tengringlar Xudawendige ibadet qilghininglarda ulardek qilmay, ⁵ belki Tengringlar Xudawende özi öz ismini anda qoymaq üçün hemme qebililiringlarning ichidin qaysi jayni ilghighan bolsa, siler uni izdep, anda bérip, ⁶ köydürme qurbanliqlinglar bilen soyum qurbanliqliringlarni, ondin bir ülüş bilen pulanglatma qurbanliqliringlarni, atighan nersining özi bilen xush-riza qurbanliqliringlarni, kala bilen qoyliringlarning tunjilirini anda keltürüp ötküzüp, ⁷ Tengringlar Xudawendining aldida yep, öy xelqinglar bilen qoshulup Tengringlar Xudawende özi beriketligen qolliringlarning tapqan némitidin xushluq qilinglar. ⁸ U waqit biz bu yerde turup, herbirimiz özi yaxshi körgen ishni qilghandek anda qilmanglar. ⁹ Chünki siler téxi Tengringlar Xudawende silerge béridighan miras jay bilen aramgahqa yetmidinglar emesmu? ¹⁰ Lékin siler Iordandin ötüp, Tengringlar Xudawende silerge miras qilip bergen yurtqa bérip, u özi chörenglardiki dushmanliringlardin silerge aram bérip, siler tinch-aman olturghininglarda, ¹¹ Tengringlar Xudawende özi öz ismini anda qoymaq üçün qaysi jayini ilghisa, men silerge buyrughan nersilerning hemmisini anda élip bérip, köydürme qurbanliq bilen soyum qurbanliqliringlarni, ondin bir ülüş bilen pulanglatma qurbanliq we Xudawende üçün atighan yaxshi nersiliringlarning hemmisini anda ötküzüp, ¹² özünglar bilen oghul qizliringlar, qul bilen dédeklinglar we aranglarda héch hessisi bilen mirasi bolmay, derwaziliringlarning ichide olturghan lawiyalar bilen qoshulup, öz Tengringlar Xudawendining huzurida xushluq qilinglar. ¹³ Emma sanga xush körün'gen bashqa bir jayda köydürme qurbanliqliringni ötküzüshtin éhtiyat qilip, ¹⁴ Xudawende özi qebililiringning ichidin qaysi jayni ilghisa, anda köydürme qurbanliqliringlarni ötküzüp, men sanga buyrughanning hemmisini emelge keltürgeysen.

Qan yémeslik toghrisida

¹⁵ Herqandaq bolsa, sen Tengring Xudawende sanga bergen beriketke qarap qaysi shehiring bolsa derwazisida xalighiningche boghuzlap yéseng bolidu. Bu özi kiyik we ya bugha göshi bolghandek pak yaki napak kishi bolsun, herqaysi uningdin yése bolidu. ¹⁶ Lékin qanni yémey, uni sudek yerge töküwétinglar. ¹⁷ Emma sen bolsang öz derwaziliringda, xahi ashliqingning ondin bir ülüshi, xahi sharab bilen yéghingning ondin bir ülüshi bolsun, xahi kala bilen qoyliringning tunjiliri, xahi Xudawendige atighan nersiliring bolsun, xahi xush-riza qurbanliqliring, xahi qolung keltürgen hediye bolsun, bulardın héchnémini yémey, ¹⁸ belki Tengring Xudawende özi teyinligen jayning özide Tengring Xudawendining huzurida sen özüng oghul bilen qizing, qul bilen dédiking we derwaziliringda olturaqliq Lawiygha qoshulup buningdin yep, Tengring Xudawendining huzurida qolliringning hemme tapqan nersiliridin xushluq qilghin. ¹⁹ Lékin dunyadiki hayat künliringning hemmisiye lawiylarni untushtin éhtiyat qilghin.

²⁰ Tengring Xudawende öz wedisige muwapiq zéminingni kengritkinide sen gösh yégili arzu qilip, gösh yésem bolatti dep xiyal qilsang, qanche xalisang shunche gösh yéseng bolidu. ²¹ Eger Tengring Xudawende öz ismini anda qoymaq üçün ilghighan jay özi sendin ziyade néri bolsa, sen özüng men sanga buyrughandek Xudawende sanga bergen kala bilen qoylardın qanchilik xalisang boghuzlap, öz derwaziliringda yéseng bolidu. ²² Lékin siler buni kiyik bilen bughining göshini yégendek yégeysiler. Shundaq hem pak hem napak kishi uningdin yégey.

²³ Emma yalghuz qan yéyishtin éhtiyat qilghin, chünki qan özi jan bolghach, janning özini gösh bilen bille yémigin. ²⁴ Sen uni hergiz yémey, belki uni sudek yerge töküp, ²⁵ özüm bilen mendin kéyin kélidighan balilirimgha yaxshiliq tegsun dep, Xudawendining neziride toghra ish qilay déseng, buningdin hergiz yémigin. ²⁶ Lékin sen keltüridighan muqeddes hediye bilen atighan nersiliringning özini Xudawende ilghaydighan jaygha keltürüp, ²⁷ köydürme qurbanliqliring bolsa, xahi göshi, xahi qéni bolsun, ikkilisini Tengring Xudawendining qurban'gahida ötküzüp, soyum qurbanliqliring bolsa yalghuz qénini Tengring Xudawendining qurban'gahigha töküp, göshini yégeysen. ²⁸ Özüm bilen mendin kéyin kélidighan balilirimgha ebedkiche yaxshiliq tegsun dep, Tengrim Xudawendining neziride toghra ish qilay déseng, men sanga béridighan bu hemme sözlerni anlap tutqaysen.

²⁹ Ularni öz aldindin heydiwétey dep, sen qoghlighili béridighan taipilerning özi Tengring Xudawendining küchidin weyran qilin'ghach, özüng ularni heydiwétip

yurtida olturuwalsang, ³⁰ agah bolup, ular séning aldingdin weyran qilin'ghandin kéyin, chirmiship ulargha egishishtin éhtiyat qilib, bu taipiler özi qaysi teriqide ibadet qilghan bolsa, menmu ulardek qilay dep, ularning tengriliri toghrisida sorimang. ³¹ Tengring Xudawendige ibadet qilsang, bu teriqide qilmighaysen, chünki ular bolsa öz tengrilirige izzet körsetmek üçün Xudawendining aldida yirginchlik bolup, u özi yaman körgen her xil ishlarni qilib, tengrilirimizge atayli dep, öz oghul bilen qizlirini otta köydürgen.

Yalghan peyghemberlerdin we butperesliktin agahlandurush

13¹ Emma siler bolsanglar men silerge buyrughinimning hemmisini tutup emelge keltürünglar. Shundaqki, sen buninggha héchnémini qoshmay, héchnéminimu kémeymtmergeysen.

² Eger arangda bir peyghember yaki bir chüsh körgüchi qopup, sanga alamet bilen möjize wede qilib: ³ « Emdi kelgin, sen tonumighan bashqa tengrilerge egiship ibadet qilayli » dep éytip, sanga wede qilghan alamet bilen möjiziliri weqe bolsimu, ⁴ sen bu peyghemberning sözini anglimay, bu chüsh körgüchige qulaq salmighin. Chünki Tengringlar Xudawende silerning toghranglarda: « öz Tengrisi Xudawendini pütün köngül we pütün jéni bilen dost tutidumu yaki emesmu » dep bilmek üçün, silerni yalghuz sinighili xalaydu. ⁵ Siler bolsanglar Tengringlar Xudawendige egiship, uningdin qorqup emrlirini tutup, uning sözini anglap, uninggha ibadet qilib, uning özige chapliship turghaysiler. ⁶ Lékin u peyghember we ya chüsh körgüchi bolsa silerni Misir yurtidin chiqirip u qulluq öyidin qutquzup kelgen Tengringlar Xudawendidin séni azduridighan söz qilib, Tengring Xudawende sanga mangghili buyrughan yoldin éziqturghili xalighach, öltürülsun. Bu teriqide sen yaman némini arangdin chiqiriwetkeysen.

⁷ Eger anangning oghli bolghan buradiring ya oghlung ya qizing ya quchiqingdiki xotun we ya sanga öz jéningdek amraq bolghan dostungning özi mexpiy teriqide séni azdurghili xalap: « Kelgin, biz bolsaq, xahi sen xahi, ata-bowiliring tonumighan tengrilerge ibadet qilayli » dep éytip, ⁸ silerning chörenglarda olturup, sanga yéqin yaki néri bolup, yerning bir chétidin tartip yerning yene bir chétigiche olturghan taipilerning tengrilerge ibadet qildurghili xalisa, ⁹ sen uninggha unimay, qulaqmu salmay, uning özige merhemet körsetmey, rehimsiz turup, uni ayimay, ¹⁰ belki uni öltürgeysen. Uni öltürmek üçün awwal séning qolung kötürülüp, andin hemme jamaetning qoli kötürülsun. ¹¹ U özi séni qulluq öyüng bolghan Misir yurtidin chiqirip kelgen Tengring Xudawendini tashlighili azdurghili xalighini üçün uni chalma-késeq qilib öltürgeysen. ¹² Israilning hemmisi buni anglighinida qorqup, arangda héchkim mundaq yamanliq yene qilmaydu.

¹³ Eger Tengring Xudawende sanga olturghili bérídighan sheherlarning yéride sen bir xewerning chiqqinini ishitip,

¹⁴ séning arangda bedxuy ademler qopup: ‹ Kélinglar, biz béríp siler tonumighan tengrilerge ibadet qilayli› dep, öz shehirining xelqini azdurup turghining xewirini anglisang, ¹⁵ sen shuning toghrisida sorap béqip, teptish qilip, diqqet bilen tehqiligeysen. Eger arangda mundaq yirginchlik ishning weqe bolghini rast chiqip, tayin melum bolsa, ¹⁶ sen bu sheherning olturghuchilirini qilich bisi bilen urup, uning özi bilen pütün barliqini yoqitip, andaki charwa mélinimu qilich bisi bilen urup, ¹⁷ andaki hemme oljini uning otturisdiki meydan'gha yighip, sheherning özini anda alghan hemme olja bilen qoshup, Tengring Xudawendining huzurida otta köydürüwetkeysen. U özi ebedkiche bir döwe bolup, hergiz yene qurulmisun. ¹⁸ Emma Xudawende özi öz qehr ghezipidin yénip, sanga merhemet körsitip shepqet qilip, özi qesem bilen ata-bowiliringgha wede qilghandek séni awutush üçün, gheniyettin héchnéme séning qolungda qalmisun. ¹⁹ Sen bolsang Tengring Xudawendining sözini anglap, uning men bu kün sanga bérídighan hemme emrlirini tutup, Tengring Xudawendining neziride toghra bolghinini qilip turghaysen.

14¹ Siler bolsanglar Tengringlar Xudawendining baliliri bolup turup, ölgenlarning sewebidin bedininglarga zexim qilmey, ikki qéshingning ulashmisini chüshürüwetmigin.

² Chünki sen bolsang Tengring Xudawendige muqeddes bir qowm bolghach, Tengring Xudawende özi séni xas qowmim bolsun dep, pütün yer yüzidiki hemme qowmlarning ichidin ilghiwaldi.

Halal we haram janiwarlar we mal-mülük toghrisidiki nizamlar

³ Sen bolsang haram bir némini yémigin.

⁴ Charwa haywanlarning ichidin silerge yégili jayiz bolghini shu, yeni kala, qoy we öchke, ⁵ bugha, kiyik, kichik bugha, tagh tékisi, böken, yawa kala we yawa qochqar bolup, ⁶ charwa haywanlarning ichidin tuyaqliri pütün achimaq bolup ikkige bölünüp, özi kösheydighan charwa haywanlarning hemmisini yésenglar bolidu.

⁷ Lékin kösheydighan charwa haywanlar bilen achimaq tuyaqliq haywanlarning ichidin silerge yégili jayiz bolmighan haywanlardin töge, yawa toshqan we tagh toshqini dégen haywanlar bolidu, chünki ular özi köshigini bilen tuyaqliri bolmighach silerge haram bolsun. ⁸ Tongguz bolsa tuyiqi bolghini bilen

köshimigini üçün silerge haram bolsun. Mezkur haywanlarning göshidin yémey, ularning ölüklirigimu tegmenglar.

⁹ Suda yüridighan hemme janiwarlar bolsa ularning ichidin qanatliq bolup, tére ornida qasiriqi bolghan janiwarlardin yésenglar bolidu.

¹⁰ Lékin qaniti bilen qasiriqi bolmighan héch mundaq bir janiwarni yémenglar. Bu özi silerge haram bolsun.

¹¹ Hemme pak ucharqanatlardin yésenglar bolidu.

¹² Lékin silerge yégili jayiz bolmighan ucharqanatlar shu, yeni qariqush, béliqchiqush we déngiz qushi, ¹³ lachin, shungqar, sar bilen uning xilliri,

¹⁴ hemme qaghilar qaysi xildin bolsa, ¹⁵ tögiquş, kakkuk, chayka, qarchigha we uning xilliri, ¹⁶ müshükyapilaq, huwqush we aqqu, ¹⁷ saqiyqush bilen qumay we qashqaldaq, ¹⁸ leylek, qotan we uning xilliri, höpüp bilen sheperek dégenler haram bolsun.

¹⁹ Buningdin bashqa uchidighan ushshaq janiwarlarning hemmisi silerge haram bolup yéyilmisun.

²⁰ Lékin pak bolup uchidighan janiwarlarning hemmisidin yésenglar bolidu.

²¹ Özi ölüp qalghan bir haywanni yémenglar. Derwaziliringda olturghan musapirgha berseng bolidu. U özi uni yésun. Bolmisa uni gheyriy yurtluq kishige satsang bolidu. Chünki sen bolsang Tengring Xudawendining muqeddes qowmidursen. Bir ogqlaq bolsa uni anisining sütide pishurmighin.

²² Her yili étizliqingda unaydighan hemme ashliqingning **ondin bir ülüshini** bérip,

²³ ashliq, sharab we yéghingning ondin bir ülüshini, kala bilen ushshaq charwa mélingning tunjilirigha qoshup keltürüp, Tengring Xudawendining huzurida uning öz ismi üçün teyinligen jayda yep, hemishe Tengring Xudawendidin qorqqili ögen'geysen. ²⁴ Emma yol özi sanga ziyade uzun bolup, Tengring Xudawende anda öz ismini qoymaq üçün toxtatqan jaygha mezkur nersilerni élip baralmisang, Tengring Xudawende sanga beriket bergech, ²⁵ uni sétip, pulni chigip, Tengring Xudawende özi ilghighan jaygha alghach bérip, ²⁶ könglüng her ne arzu qilsa, kala ya ushshaq charwa mal, sharab ya haraq élip, hernéme xalisang bu pulgha sétiwélip, öz öy xelqing bilen Tengring Xudawendining huzurida xushluq qilghin.

²⁷ Öz derwaziliringdiki Lawiyimu untumighin, chünki uning sen bilen bille hessisi we ya mirasi yoqtur. ²⁸ Her üçinchi yilning axirida sen u yil ichide chiqqan hosulning ondin bir ülüshini ayrip, uni sheherlerning derwazilirida döwilep qoyghaysen. ²⁹ Andin kéyin sen bilen bille hessisi we ya mirasi bolmighan Lawiy özi bilen derwaziliringda olturghan musapir we yétim bilen tul xotun kélip, uningdin yep toysun. Tengrim Xudawende méni her ishimda beriketlisun déseng, mundaq qilghaysen.

15¹ Her yettinchi yilni azadliqning bir yili qilghaysen. ² Bu azadliqning qaidisi shundaq bolsunki, herkim öz heqemsayisige qerz bergen bolsa, shuningdin ötüp, Xudawendining yili élan qilin'ghach öz heqemsaye we ya buradiridin bir némini telep qilmisun. ³ Gheyriy yurtluq kishi bolsa uningdin telep qilsang bolidu, lékin buradiringning qolida bir némeng bolsa, buningdin ötkeysen. ⁴ Herqandaq bolsa, rast kembeghel sende tépilmaydu, chünki Tengring Xudawende özi séning igidarchiliq qilmiqing üçhün sanga miras qilip bérédighan yurtta séni kengri beriketlimekchi bolidu. ⁵ Lékin undaq bolsun déseng, sen Tengring Xudawendining sözini anglap, men bu kün sanga bérédighan bu hemme emrlerni tutqaysen. ⁶ Chünki Tengring Xudawende sanga éytqinidek séni beriketligech özüng héchkimdin qerz almay, tola taipilerge qerz béríp, tola qowmlarning üstige hókümet qilisen. Lékin ular özi séning üstüנגge hókümet qilmaydu.

⁷ Eger Tengring Xudawende sanga bérédighan yurttiki bir sheharning derwazisida buradiring bolghan bir kembeghel bolsa, bu kembeghel buradiringning özige öz könglüngni qaturup, qolungni yighmay, ⁸ belki qolungni uninggha kengri échip, muhtajliqigha néme lazimkelse, uninggha bergin. ⁹ «Azadliqyili bolghan yettinchi yil yéqinlashti emesmu?» dep könglüngde yaman xiyal qilip, uninggha héchnéme bermey, yaman köz bilen buradiringge qarashdin éhtiyat qilghin. Bolmisa u séning üstüنگde Xudawendige peryad qilip, gediningge gunah chüshidu. ¹⁰ Sen xushluq bilen uninggha béríp, uning özige berginingde könglüng aghrimisun, chünki Tengring Xudawende özi bergen nerseng üçhün sen hernéme qilsang, qolliringning ishlirigha beriket béridu. ¹¹ Kembeghel kishiler yurtungdin yoq bolup ketmigech, men sanga buyrup: «Yurtungdiki buradiring bilen bichare we kembeghellerge xushluq bilen öz qolungni achqaysen» dep éytimen.

¹² Eger öz qowmdin bolghan bir ibraniiy er we ya ibraniiy xotun kishi öz-özini sanga sétip, **alte yil xizmitingni qilghan bolsa**, sen uni yettinchi yilda xizmitingdin azad qiliwetkeysen. ¹³ Emma uni xizmitingdin azad qilip qoyghiningda uni quruq qol ketküzmey, ¹⁴ belki padang, xamining we özüm siqquchungdin élin'ghan hediyelerdin uninggha sunup, Tengring Xudawende sanga bergin némitidin uninggha bergeysen. ¹⁵ Sen özüng Misir yurtida qul bolup, Tengring Xudawende özi séni qutquzghinini yadinggha keltürmiking üçhün bu kün sanga buni buyruymen.

¹⁶ Lékin eger qulung sanga sözlep: «Men séningkide yaxshi turup, sen bilen öyüنگni dost tutup, sendin ketkili xalimaymen» dése, ¹⁷ sen bir mixni élip, quliquidin ishikke mixlighin. Andin kéyin u özi ebedkiche séning qulung bolidu. Dédiking bolsa uninggha oxshash teriqide qilghaysen. ¹⁸ Méning qulumni

xizmitimdin azad qilib bergili manga éghir bolidu dep oylimighin. U bolsa alte yil sanga xizmet qilghini bilen bir medikardin sanga ikki mertuwe chongraq payda bermidimu? Shundaq qilsang, Tengring Xudawende séni hemme ishingda beriketleydu.

¹⁹ Kala bilen ushshaq charwa mélingning **hemme erkek tunjilirini** Tengring Xudawendige atap, kalangning tunjisini ishinggha salmay, qoyungning tunjisinimu qirqimighin. ²⁰ Xudawende özi ilghighan jayda her yil öz öy xelqing bilen bille uning özini Tengring Xudawendining huzurida yégeysen. ²¹ Lékin eger u eyibnaq bolup, aqsaq ya kor bolsa we ya uning bashqa yaman eyibi bolsa, uni Tengring Xudawendige qurbanliq qilmay, ²² sheherliringning derwazilirida uni yégeysen. U özi kiyik yaki bugha göshi bolghandek hem pak hem napak kishi uningdin yésun. ²³ Emma qanni yémey, uni sudek yerge töküwetkin.

Héytlar

16¹ Tengring Xudawende özi Abib ayida kéchisi séni Misirdin chiqarghach, sen Abib ayini saqlap, Tengring Xudawendining **Pasxa héytini** tutup, ² Xudawende öz ismi üçhün ilghighan jayda Tengring Xudawende üçhün öz ushshaq charwa méling bilen kaliliringdin Pasxa qurbanliqini élip boghuzlighin. ³ Buning bilen sen örlitilgen nersini yémey, belki yette kün'giche tenglik néni bolghan pétir nénini shuning bilen yégeysen. Chünki sen Misir yurtidin aldirashliq bilen chiqting. Shundaq qilib, hemme hayat künliringde sen Misir yurtidin chiqqan künni yad qilib turghaysen. ⁴ Yette kün'gichilik pütün yurtungda sen bilen héchbir xémirturuch tépilmisun. Shundaq hem sen awwalqi küning axshimida soyghan göshtin kéchisi etigiche héch nerse turup qalmisun. ⁵ Pasxa qurbanliqining özini Tengring Xudawende sanga béridighan sheherlerning qaysisida bolsa, boghuzlimay, ⁶ belki séning Tengring Xudawende öz ismi üçhün ilghighan jaygha élip bérip, sen Misirdin chiqqan waqitta, yeni axshamda kün patqinida Pasxa qurbanliqining özini anda boghuzlap, ⁷ uni Tengring Xudawende öz ismi üçhün ilghighan jayda yep, etisi öz chédirliringgha yénip barghaysen.

⁸ **Alte kün'giche sen pétir nan yep**, yettinchi kün Tengring Xudawendining héyt yighilish küni bolghach u künde héch ish qilmighaysen.

⁹ Sen özüng üçhün yette heptini sanap, orghaq qoyghan waqittin tartip bu yette hepte hésablap, ¹⁰ andin Tengring Xudawendining **Hepte héytini** tutup, qolungning xush-rizaliq hediyesini élip kélip, Tengring Xudawende sanga bergen

némitige qarap qolungdin kélishiche keltürgeysen. ¹¹ Tengring Xudawende öz ismi üçün ilghighan jayda öz oghlung bilen qizing, qulung bilen dédiking, derwaziliringda olturghan Lawiy bilen séningkidiki musapir bille bolup, Tengring Xudawendining huzurida xushluq qilghaysen. ¹² Özüngning Misirda qul bolghiningni yad qilip, bu qanunlarni tutup emelge keltürgin.

¹³ Sen xaman bilen siqquchungning hosulini yighsang, yette kün'gichilik **Sayiwen héyti**ni tutup, ¹⁴ bu héytning özide öz oghlung bilen qizing, qulung bilen dédiking, derwaziliringdiki Lawiy bilen musapir kishi, yétim bilen tul xotun bille bolup xushluq qilghin. ¹⁵ Tengring Xudawende séning tapqan hemme hosulung bilen qolliringning hemme ishigha beriket bérip, kamil xushluq ata qilghach, Xudawende özi ilghighan jayda yette kün'gichilik Tengring Xudawendining héyti ni tutqaysen.

¹⁶ **Yilda üç mertiwé**, yeni Pétir nan héyti, Hepte héyti we Sayiwen héytida hemme er kishiliring özi Tengring Xudawendining huzurida özi ilghighan jayda hazir bolsun. Lékin héch kishi Xudawendining huzurigha quruq qol kelmey, ¹⁷ belki herkim öz qolidin kélishiche bérip, Tengring Xudawende sanga bergen némitige qarap keltürgeysen.

Heq höküm

¹⁸ Tengring Xudawende sanga bérédighan hemme sheherlerning derwazilirida sen özüng hakim bilen menseparlar ilghap tikligin. Ular bolsa xelqni heq höküm bilen sürsun. ¹⁹ Sen bolsang heqni tolghimay, yüz-xatire qilmay, parimu almighin, chünki para bolsa danalarning közlirini kor qilip, adillarning dewasini tolghaydu. ²⁰ Eger sen: « Men yashap, Tengrim Xudawende manga bérédighan yurtni igiliweley » déseng, sap adaletni izdigin.

Herqandaq butperesliktin yiraq turush

²¹ Sen özüng üçün yasap, Tengring Xudawendiningki bolidighan qurban'gahning yénida héchbir xil derextin uninggha téwinmaq üçün Ashire butidek qilip salmay, ²² özüng üçün but tüwrükimu yasimighin, chünki Tengring Xudawende mundaqlarni yaman körüdu.

17¹ Sen Tengring Xudawendige qurbanliq qilmaq üçün kala we ya ushshaq charwa mélidin **eyibnaq bir haywanni** élip ötküzmigin. Chünki bu özi Tengring Xudawendining aldida yirginchliktur.

² Eger séning arangda Tengring Xudawende sanga béridighan sheherlerning birining derwazisining ichide birkim Tengring Xudawendining neziride yaman bolghinini qilip, uning ehdisini buzup, ³ méning emrimge zit ishni qilip, bashqa mebudlarga ibadet qilghili bérip ulargha sejde qilip, kün bilen ay we asmanning hemme yultuzlirigha bash egse, ⁴ buning xewiri sanga ishitalip, uning toghrisida anglighan bolsang, haman diqqet bilen bu ishni teptish qilghin. Mundaq haram ish Israilning ichide qilin'ghini rast chiqsa, ⁵ sen bu yaman ishni qilghan er we ya xotun kishini derwaziliringgha élip, er we ya xotun bolsa meyli dep, gunahkarni chalma-késeq qilip öltürgin.

⁶ Emma awwal özi ikki we ya üç guwahning sözi bilen öltürülsun, chünki öltürüldighan kishi yalghuz bir guwahning sözi bilen öltürülmisun. ⁷ Uni öltürmek üçün awwal guwahlar uninggha qolini kötürüp, andin hemme qowm uninggha qolini kötürsun. Bu teriqide sen yaman ishni özüngdin chiqiriwetkeysen.

⁸ Eger qan töküsh ya heq talishish ya urush we ya derwaziliringda talishidighan bashqa bir ishning dewasi chiqip qélip, bu özi sanga keskili ziyade tes bolsa, sen qopup Tengring Xudawende özi ilghighan jaygha bérip, ⁹ beni-Lawiydin bolghan kahinlar bilen u waqittiki hakimning qéshigha chiqip, ulardin sorighaysen. Ular özi sanga néme heq ikenlikini dep bersun. ¹⁰ U waqit sen ularning Xudawende özi ilghighan jayda sanga bayan qilidighinigha muwapiq qilip, sanga béridighan hemme telimini tutup, emelge keltürüp, ¹¹ Sanga ögitidighan qanun bayan toxtitidighan hökümi boyiche qilip, sanga bilen qilidighan sözdin, xahi onghgha, xahi chepke qayrilmighaysen. ¹² Lékin eger birkim boynini qaturup, Tengring Xudawendining aldida xizmet qilip turghan kahin bilen hakimgha qulaq salmisa, u kishi özi öltürülsun. Sen bolsang Israilning ichidin her yaman ishni chiqiriwetkeysen. ¹³ Pütün qowm bolsa buni anglap qorqup, yene boynini qaturmisun.

Padishahliq

¹⁴ Sen Tengring Xudawende sanga béridighan yurtqa kirip uni igilep, anda olturuwalghiningda: « Men bolsam chöremdiki hemme taipilerdek üstümge **bir padishah** qoyay» déseng. ¹⁵ Tengring Xudawende özi ilghighan kishini üstüngge padishah qilip qoyghaysen. Sen buraderliringdin birini üstüngge padishah qilip qoyup, buradiring bolmighan gheyriy yurtluq kishini üstüngge padishah qilip

qoymighaysen. ¹⁶ Lékin u öz-özige tola atni tapturmay, bu tola atning özini élip kelsun dep, öz xelqini Misirgha yandurup ewetmisun. Chünki Xudawende silerge: ‹ Siler bu yol bilen yéni barmanglar› dep éytmidimu? ¹⁷ Shundaq hem u özi tola xotun almisan. Bolmisa uning köngli buzulsa kérek. Öz özige tola altun bilen kümüşnimu yighmisun. ¹⁸ U öz textide olturghuzulghinida Lawiy kahinlirining qéshidiki qanun kitabini aldurup kélip, uni bir kitabqa köchürüwélip, ¹⁹ buni özi bilen saqlap, hemme hayat künliride oqup turup, öz Tengrisi Xudawendining qorqunchisini öginip, bu qanunning hemme sözi bilen belgimilirini tutup emelge keltürüp: ²⁰ ‹ Könglüm buraderlirimning üstige yoghanliq qilmay turup, özüm emrlerdin, xahi ongggha, xahi chepke qayrilmay yürüp, men bilen oghullirim öz yurtimizda Israilning qowmining arisida uzun ömür köreyli dep, shundaq qilip tursun.

Lawiyalar we kahinlarning nésiwisi

18¹ Lawiy kahinlar bilen pütün Lawiy qebilisi bolsa qalghan Israil bilen nésiwe we ya miras tapmay, Xudawendining atesh qurbanliqi bilen uning mirasidin yep, ² buraderliri bilen ularning héch miras hessisi bolmighach uning ulargha éytqinidek Xudawende özi ularning miras hessisi bolidu. ³ Kahinlar bolsa kala bilen qoy qurbanliq qilghan, xelqtin alidighan heqqi shu, yeni qurbanliqning aldi qoli, ikki engiki we qérini bolsun. ⁴ Buningdin bashqa ashliq, sharab we yéghingning yéngiliqi bérilip, qoyliringning yungining bash qirqiminimu ulargha bergeysen. ⁵ Chünki Tengring Xudawende uni, u özi bilen oghulliri Xudawendining namida xizmet qilsun dep, séning hemme qebililiringning arisidin ilghidi. ⁶ Lékin eger hemme Israilning ichidiki sheherliringning biride olturaqliq bir ibn-Lawiy köchüp chiqip, Xudawende ilghighan jayning özige pütün köngül xushluqi bilen kelse, ⁷ Xudawendining huzurida turghan hemme özge Lawiy buraderliridek Tengrisi Xudawendining namida xizmet qilsun. ⁸ Ata mirasidin bashqa, ularning hemmisige barawer yémek-ichmek tegsun.

Séhir-chadugerlik yirginchtur

⁹ Sen özüng Tengring Xudawende sanga béridighan yurtqa kirseng, bu butperes qowmlarning yirginchlik ishlirini ögenmigin. ¹⁰ Séning ichingde oghli we ya qizini ottin ötküzüp, pal béqip, rem sélip, epsun oqup, jadugerlik qilip, ¹¹ jinkeshlik qilip, rohlardin gep sorap, remmal bolup ölgenlerdin meslihet soraydighan kishiler tépilmisan. ¹² Chünki kimki mundaq ishlarni qilsa, Xudawendining aldida yirginchlik sanilidu. Tengring Xudawende bolsa mundaq yirginchlik ishlarning sewebidin bu taipilerni aldinglardin chiqiridu.

¹³ Sen bolsang Tengring Xudawendining aldida kamil bolghaysen. ¹⁴ Sen emdi chiqiridighan taipiler bolsa özi rem sélip, pal béqip turghan kishilerge qulaq salsimu, Tengring Xudawende séni mundaq ishtin tosqandur.

Peyghemberlik

¹⁵ Tengring Xudawende özi qowmingning arisida öz buraderliringning ichidin silerge mendek bir peyghemberni qopuridu. Uning özige qulaq sélinglar. ¹⁶ Siler Xorébning yénida jem bolghan künde sen Tengring Xudawendidin telep qilip: « Tengrim Xudawendining awazini anglap, bu chong otni yene körmisem bolatti, bolmisa ölüp kétimen» dep sorighiningdek bolidu. ¹⁷ U waqit Xudawende manga éyttiki: « Ularning qilghan sözi rasttur. ¹⁸ Men ulargha öz buraderlirining arisidin sendek bir peyghemberni qopurup, uning aghzigha sözlirimni salimen. U bolsa men uning özige buyrughinimning hemmisini ulargha dep béridu. ¹⁹ Eger birkim u özi méning namimda qilidighan sözlerge qulaq salmisa, men özüm buni uningdin telep qilimen.

²⁰ Lékin öz boynini qaturup, özüm uninggha buyrumighan sözlerni méning namimda qilsa we ya bashqa tengrilerning namida sözlise, undaq peyghemberning özi öltürölsun. ²¹ Eger sen öz könglüngde: « Xudawende teripidin söz qilin'ghini qandaq qilip perq ételeymiz» déseng, ²² bilginki, eger Xudawendining namida sözligen peyghemberning özi éytqinidek weqe bolup, toghra chiqip qalmisa, bu özi Xudawende teripidin sözlen'gen bir néme bolmay, belki peyghember öz boynini qaturup söz qilghandur. Sen bolsang uningdin héch qorqmighaysen.

Panahliq sheherliri

19¹ Tengring Xudawende sanga béridighan yurtning xelqlirini Tengring Xudawende özi weyran qilghach, sen ularni heydiwétip, ularning sheherliri bilen öyliride olturuwalghiningda, ² sen Tengring Xudawende özi sanga mülük qilip béridighan yurtungda özüng üçhün üç sheherni ilghiwélip, ³ kimki bir kishini öltürgen bolsa, anda qachalisun dep, ulargha béridighan yollarni obdan rastlap, Tengring Xudawende sanga miras qilip béridighan yurtni üç qismigha bölgeysen.

⁴ Bir öltürgüchining tirik qalmiqi üçhün u yerge qachalaydighan sherti shu, yeni birkim adawet qilmay, bilmeslikte öz heqemsayisini öltürüwetken bolsa, anda qachsun.

⁵ Mesilen birkim öz heqemsayisi bilen bille otun keskili janggalgha bérip, qoligha paltini élip derek keskili turghinida, palta özi sépidin chiqip kétip, bashqa

kishige tégip kétép uni öltürse, undaq bir kishi özi mezkur sheherlarning birige qéchip, tirik qalsun. ⁶ Bolmisa eger yol ziyade uzun bolsa, u özi bashqisigha adawet tutmighach ölümge layiq bolmisimu, qan intiqamini alghuchi öz köngül achchiqidin köyüp turghan chaghda uni qoghlap béríp, tutup öltürüwétishi mumkin. ⁷ Uning üçhün men sanga buyrup: ‹ Sen özüng üçhün üç sheherni ilgihwalghin› dep éyttim.

⁸ Tengring Xudawende özi ata-bowiliringgha qesem bilen wede qilghandek ‹ Yurtungning zéminini kengritip, silerge bérimen› dep ata-bowiliringgha wede qilghan pütün yurtni sanga bergende, ⁹ sen özüng men bu kün sanga bérídighan bu hemme emrlerni tutup emelge keltürüp, Tengring Xudawendini dost tutup, hemishe uning yollirida yürseng, mezkur üç sheherge yene üçhni qoshqaysen.

¹⁰ Tengring Xudawende sanga miras qilip bérídighan yurtta naheq qan tökülüp, xun gunahi gediningge kélip qalmasliqi üçhün shundaq qilghin.

¹¹ Lékin eger birkim heqemsayisige adawet tutup, uni marap olturup, uninggha hujum qilip, uni urup öltürüwétip, bu sheherlarning birige qachsa, ¹² uning shehirining aqsqaqalliri özi kishi ewetip uni yandurup kélip, öltürülsun dep, uni qan intiqamini alghuchining qoligha tapshursun. ¹³ Sen uninggha héch merhemet körsetmey, belki manga yaxshi bolsun dep, naheq qan töküshni Israildin chiqarghin.

¹⁴ Sen özüng Tengring Xudawende sanga mülük qilip bérídighan yurtta tapidighan miras hessengde özi burunqilarning teripidin toxtitilip **heqemsayengningki bolghan qirni** yötkimigin.

Guwahliq bérish

¹⁵ Birkimning bedkarliqi we ya qaysi bir gunahi toghrisida guwahliq lazim kelse, yalghuz bir guwahning guwahliqi kupaye bolmay, belki ikki yaki üç guwahning sözi bilen ish késilsun. ¹⁶ Eger bir yalghan guwah qopup, birkimning gunahi toghrisida guwahliq berse, ¹⁷ dewaliship qalghan bu ikki kishi Xudawendining huzurida, u waqittiki kahin bilen hakimlarning aldida hazir bolsun. ¹⁸ Hakimlar özi buni diqqet bilen teptish qilghinida bu guwahning özi yalghan guwah bolup, özi öz buradirige qarshi yalghan guwahliq bergini melum bolup qalsa, ¹⁹ siler uning özige u özi öz buradirige néme qilghili qestligen bolsa, shundaq qilinglar. Bu teriqide siler aranglardin mundaq yamanliqni chiqiringlar. ²⁰ Qalghan xelqmu buni anglap qorqup kétép, yene mundaq yaman ishni séning arangda qilmaydu. ²¹ Sen uninggha héch merhemet körsetmey, belki jan ornigha jan, köz ornigha köz, chish ornigha chish, qol ornigha qol, put ornigha put élinsun.

Düşmenler bilan jeng qilish

20¹ Eger sen öz düşmenliringge jeng qilghili bérip, at bilan harwilarni körüp, özüngdin tola bolghan bir qowmgha uchrisang, séni Misir yurtidin chiqirip kelgen Tengring Xudawende özi sen bilan bolghach ulardin héch qorqmighaysen. ² Siler jengge kirgili turghininglarda kahin özi aldigha ötüp, xelqge sözlep, ³ ulargha: ‹ Ey Israil, anglanglar. Siler bolsanglar bu kün düşmenliringlar bilan soqushqili teyyar boldunglar. Köngülliringlar jüretsiz bolmisun. Siler qorqmay turup, biaram bolmay, ulardin dehshetmu yémenglar.

⁴ Chünki Tengring Xudawende özi silerni düşmenliringlardin qutquzmaq üçhün silerning teripinglardin jeng qilghili siler bilan bille baridu emesmu?› dep éytsun.

⁵ Mensepdarlarmu xelqge sözlep éytsunki: ‹ Birkim bir yéngi öyni yasap, buning özini muqeddes qilmighan bolsa, öz öyige yénip barsun. Bolmisa u özi jengde ölüp qalsa, bashqa kishi kélip, uni muqeddes qilidu. ⁶ Eger birkim bir üzümarliqni sélip, téxi uning méwisini yémigen bolsa, yénip barsun. Bolmisa u özi jengde ölüp qalsa, bashqa kishi kélip uning méwisini yeydu. ⁷ Eger birkim bir xotun bilan wedileshken bolup, téxi uni özige xotun qilip almighan bolsa, yénip barsun. Bolmisa u özi jengde ölüp qalsa, bashqa kishi kélip uni özige xotun qilip alidu.›

⁸ Shuni dep, mensepdarlar özi xelqge yene sözlep: ‹ Eger birkim qorqunchaq bolup, köngli jüretsiz bolsa, yénip barsun. Bolmisa uning buraderlirining köngli uning könglidek qorqunchidin tolushi mumkin› dep éytsun. ⁹ Mensepdarlar özi xelqge mundaq sözligendin kéyin, ular xelqning aldida barghili qoshunlarning üstige serdarlar tiklisun.

¹⁰ Sen uning bilan soqushqili bir sheherge yéqinlashqiningda awwal uninggha sülhi toghrisida söz qilghin. ¹¹ Eger ‹ Sülhi xalay› dep jawab bérip, öz derwazilirini sanga achsa, andaki hemme olturghuchilar sanga tewe bolup, séning xizmitingni qilsun. ¹² Lékin sen bilan sülhi tüzüshqili unimay, belki sen bilan jeng qilghili xalisa, sen uni qorshiwalgaysen. ¹³ Eger Tengring Xudawende uni qolunggha berse, andaki hemme er kishilerni qilich bisi bilan urghin. ¹⁴ Lékin xotun bilan baliliri, kala bilan sheherdiki her ne barni olja qilip, uning hemme gheniymitini élip, Tengring Xudawende öz düşmenliringdin sanga tapturup bergen oljidin yep söyün'geysen. ¹⁵ Sendin nériraq bolup, bu taipilerningki bolmighan sheherlerge mundaq qilghaysen.

¹⁶ Lékin Tengring Xudawende sanga miras qilip béridighan bolup bu taipilerningki bolghan sheherler bolsa ularning ichide jéni bar héchnémini tirik qoymay, ¹⁷ belki Tengring Xudawende sanga buyrughandek xittiy bilan amoriylar, qanaaniy bilan perizziylar, xiwwiylar yebusiylar dégenlerning

hemmisini yoqitiwetkin. ¹⁸ Ular özi öz tengrilirining izziti üçhün qilghan hemme yirginchlik ishlerini bizge ögitip, Tengrimiz Xudawendige gunah qilishimizgha seweb bolmisun dep, shundaq qilghaysen.

¹⁹ Eger bir sheherni almaq üçhün uzun waqit uni qorshap turghili sanga lazim kelse, uning chörisidiki derexlerni palta bilen késip yoqatmighin. Ularning méwisini yéseng bolidu, lékin ularni kesmigeysen, chünki yerdiki derexler bolsa sen özüng qorshiwaliidighan ademmu? ²⁰ Lékin sen ular toghrisida bular méwilik derex emes dep bilidighan derexlerni késip yoqitip, özüng bilen soqushqan sheherge qarshi mundaqlardin dalda yasap, uni meghlup qilghaysen.

Kim qatilliq qildi dep melum bolmisa

21 ¹ Eger Tengring Xudawende sanga mülük qilip bérédighan yurtta kim uni öltürdi dep melum bolmisa, dalida yétiqliq bir ölük tépilsa, ² aqsaqallaring bilen hakimliring chiqip, ölük tépilghan yer bilen chörisidiki sheherlarning ariliqini ölchisun. ³ Shuni qilip bolup, öltürülgen kishining jayigha yéqin bolghan sheherning aqsaqalliri ishqa sélinmay, boyunturuqmu kötürmigen ghunijin tépiwalsun. ⁴ Bu ghunijinning özini aqsaqallar özi suyi éqip turup, qosh heydilip térimighin jilghigha élip béríp, u jilghining özide ghunijinning boynini sunduruwetsun. ⁵ U waqit Lawiyning oghulliri bolghan kahnlar hazir bolsun, chünki Tengring Xudawende ularni öz aldida xizmet qilip, Xudawendining namida beriket oqughili ilghighan. Ularning sözige muwapiqmu hemme talash bilen hemme urushning dewaliri késilsun. ⁶ Andin kéyin öltürülgen ademning ölüki tépilghan yerning yéqinidiki sheherlerde olturghan aqsaqallarning hemmisi kélip, jilghida boyni sundurulghan ghunijinning töpisiye öz qollirini yuyup, ⁷ guwahliq béríp: «Qollirimiz bolsa bu qanni tökmidi, közlimiz özi bu ish körmidi. ⁸ Ey Xudawende sen özüng qutquzghan qowming Israilni kechürüp, qowming Israilning héchbirining gedinige naheq qan keltürmigün» dep éytisa, bu qan gunahi ulardin kechürüldü. ⁹ Bu teriqide sen Xudawendining neziride toghra bolghinini qilip, naheq qan töküshning gunahini özüngdin chiqiriwetkeysen.

Xotunluqqa élin'ghan esir

¹⁰ Eger sen düshmenliringge qarshi jeng qilghili chiqqiningda Tengring Xudawende ularni qolunggha bergech, esirler élip, ¹¹ bu esirlarning arisida bir chirayliq xotunni körüp, uninggha mayil bolup uni özüngge xotun qilip alghili xalisang, ¹² uni öz öyüngge élip béríp, u özi béshini chüshürüp, tirnaqlirini kestürüp, ¹³ esirlikte kiygen éginlirini séliwétip, öyüngde olturup bir ayghiche

ata-anisi üçün matem tutqandin kéyin, sen uning qéshigha kirip, uni özüngge xotun qilib alghaysen. ¹⁴ Shuni qilib bolup, könglüng uninggha chüshmise, uni qeyerge xalisa barghili qoyup, uni pulgha satmay, uninggha yéqinliq qilghandin kéyin uni dédektek körmigin.

Tunjiliq hekkini

¹⁵ Eger bir ademning ikki xotuni bolup, birini dost tutup, yene birige öchlük qilib, xahi amraq xotun, xahi öch xotundin bolsun, ikkilisidin oghullar tépip, tunjisi öch xotundin tapqan bolsa, ¹⁶ u kishi öz barini miras üçün üleshtürüp berginide, öch xotunining oghli tunjisi bolghandin kéyin, tunjiliq heqqini amraq xotunining oghligha ötküzüp bermey, ¹⁷ belki öch xotunining oghlini tunjisidek sanap, bu özi uning quwwitining tunjisi bolup tunjiliqqa heqdar bolghach, öz hemme barining ikki hessisini uninggha bersun.

Itaetsiz oghul

¹⁸ Eger bir bedxuy itaetsiz oghul ata-anisining sözige qulaq salmay, ular uninggha tayaq bersimu, ulargha qulaq salmisa, ¹⁹ uning ata-anisi özi uni sheherning derwazisigha élip béríp, sheherning aqsaqallirining qéshigha keltürüp, ²⁰ sheherning aqsaqallirining özige erz qilib: « Bu oghlimiz özi bedxuy bolup, itaetsizlik qilib sözimizni anglimay yürüp, pul buzghuchi bolup, sharabxor bolup qaldi» dep éytsun. ²¹ U waqit sheherning hemme xelqi bir bolup uni chalma-késeq qilib öltürsun. Bu teriqide sen özüngdin yaman ishni chiqiriwetseng, pütün Israil buni anglap qorqidighan bolidu.

Ölüm jazasigha layiq bolghan jinayetchining kömülüshi

²² Eger birkim ölüm jazasigha layiq bolghudek bir gunahqa giriptar bolghini üçün öltürülüp, uni bir yaghachqa ésip qoysang. ²³ Ölüki pütün kéche yaghachta qalmay, belki ésilghan bir kishi özi Xuda teripidin melun bolghach ölükini oxshash künde kömüp, Tengring Xudawende sanga miras qilib bergen yurtni napak qilmighaysen.

Türlük belgimiler

22¹ Eger sen buradiringning uyi yaki qoyining éziqip ketkinini körseng, buningdin xewer élishtin özüngni ayimay, uni buradiringning qéshigha

yetsküzgeysen. ² Eger buradiring sanga yéqin olturmisa we ya uni bilmiseng, bu haywanni öz öyüngge élip kélip, buradiring uni sorighuchilik uni özüng bilen saqlap, andin uni uninggha tapshurup bergeysen. ³ Oxshash bu teriqide sen uning éshiki bilen qilip, éginliri bolsimu, shundaq qilip buradiringning qaysi yitken nersisini tapsang, bu teriqide qilip özüngni ayimighaysen. ⁴ Eger buradiringning éshiki we ya uyining yolda yiqilip chüshkinini körseng, haywan'gha yarem bérishdin özüngni ayimay, buradiringge medet bériship uni kötürüp qopurghaysen.

⁵ Xotun kishi bolsa er kishi kiyidighinini kiymisun. Shuninggha oxshash er kishi özi xotun kishining éginini kiymisun. Chünki kimki mundaq qilsa, Tengring Xudawendining aldida yirginchlik ish qilidu.

⁶ Eger sen yolungda kétép béríp, bir derexte we ya yerde tuxumlrini bésíp yétíp tuxum bilen balisi bar bir ucharqanatning uwisigha uchráp qalsang, sen hem anisini hem balilirini almay, ⁷ belki manga yaxshi bolup uzun ömür körey dep, anisini uchup ketkili qoyup, yalghuz balilirini alghaysen.

⁸ Sen bir yéngi öyni yasisang, ögzengge bir tosuma tam yasighin. Bolmisa birkim uningdin yiqilip chüshse, özüngning üstige qan töküshning gunahini keltürüshüng mumkin.

⁹ Öz üzümzarliqinggha ikki xil uruq térimighin. Undaq qilsang, sen térighan uruqining hosuli özi bilen üzümzarliqing méwisining hemmisi napak hésablinidu. ¹⁰ Sen bolsang uy bilen éshékni bir qoshup, yer heydimigin. ¹¹ Ikki xil yiptin toqulup, yung bilen kanap yiptin étílgen éginni kiymigin. ¹² Sen özüng yépin'ghan tonning töt bulunggha pöpükler qoyghaysen.

Nikah toghrisida

¹³ Eger bir adem xotun élip, uninggha yéqinchiliq qilghandin kéyin köngli uninggha chüshmigech, ¹⁴ uning üstige set söz qilip, toghrisida yaman gep chiqirip: «Men bu xotunni aldim, lékin uninggha yéqinliq qilsam, uning pak qiz émeslikini bildim» dep éytsa, ¹⁵ qizning ata-anisi özi qizning pakliqining ispatini élip, derwazida olturup sheherning aqsaqalliri bolghan kishilerge keltürsun. ¹⁶ Keltürüp, qizning atisi aqsaqallargha söz qilip: «Men öz qizimni bu kishige xotun qilip berdim, lékin uning köngli qizgha chüshmigech, ¹⁷ uning üstige set söz qilip: «Qizingning pak qiz émeslikini bilip qalдим» deydu. Emma mana qizimning pakliqining ispatliri munda bar» dep éytsun. Shuni dep, ular yaghliqni aqsaqallarning aldida yéyip qoysun. ¹⁸ U waqit sheherning aqsaqalliri bu kishini élip, uninggha jaza béríp, ¹⁹ «Sen Israildiki bir pak qiz toghrisida yaman gep qilip

chiqarghining üçhün yüz shéqel kümüşhni tölep, qizning atisigha bérisen› dep toxtatsun. Emma qiz özi uning xotuni bolup, er özi hayat turghuchilik uni qoyup bermisun.

²⁰ Lékin bu söz rast chiqip qélip, qizning pakliqining ispati tépilmisa, ²¹ qizni atisining öyining derwazisidin chiqirip, u özi atisining öyide zina qilip Israilning ichide set ishni qilghach, sheherning ademliri uni chalma-késeq qilip öltürsun. Bu teriqide sen arangdin yaman ishni chiqiriwetkeysen.

²² Eger bir adem éri bar xotun bilen zina qilip, tutulup qalsa, zina qilishqan adem we xotun ikkilisi öltürölsun. Bu teriqide Israilning ichidin yaman ishni chiqiriwetkeysen.

²³ Eger birkim bir kishi bilen wedileshken bir qizni sheherde tépip, uning bilen yatsa, ²⁴ ikkilisini sheherning derwazisigha élip chiqip, chalma-késeq qilip öltürünglar. Qiz bolsa sheherde bolup turup, towlímighini üçhün, er bolsa bashqisining wedileshken xotuni bilen yatqini üçhün öltürölsun. Bu teriqide sen arangdin yaman ishni chiqiriwetkeysen.

²⁵ Lékin eger bu er kishi özi bashqisi bilen wedileshken qizni sehrada tutuwélip, uning bilen yatsa, yalghuz uning bilen yatqan er kishi öltürölsun. ²⁶ Emma qiz bolsa uninggha bir néme qilmighaysen, chünki qiz özi ölümge layiq gunah qilmighan. Bu ish bolsa bir kishi heqemsayisige qarshi qopup, uni öltürüwetken'ge oxshash bir ish bolidu. ²⁷ Chünki u özi bashqisigha wedileshken qizni sehrada tutuwalghach, bu özi towlighan bolsimu, uni qutquzidighan kishi tépilmighandur.

²⁸ Emma eger birkim er bilen wedileshmigen bir qizni tutuwélip, uning bilen yétip, ikkilisi tutulsa, ²⁹ qiz bilen yatqan adem uning özige yéqinliq qilghini üçhün qizning atisigha ellik shéqel kümüşh bérip, qizni özige xotun qilip élip, özi hayat turghuchilik uni qoyup bermisun.

23 ¹ Héchkim atisining xotunini élip, atisining yotqinini achmisun.

Xudawendinging jamaitige kirelmeydighanlar

² Kimki soqulush we ya késilish bilen axta bolup qalghan bolsa, Xudawendinging jamaitige kirelmeydu.

³ Kimki zinadin tughulghan bolsa, Xudawendinging jamaitige kirelmeydu, hetta oninchi nesilgiche mundaqlardin héchkim Xudawendinging jamaitige kirelmeydu. ⁴ **Héchbir ammoniy we ya héchbir moabiy** Xudawendinging

jamaitige kirelmeydu, hetta oninchi nesilgiche ulardin héchkim Xudawendinging jamaitige kirelmeydu. ⁵ Seweb shuki, siler Misirdin chiqqininglarda ular yégülük bilen ichkülük élip aldinglarga chiqmay turup, üstünglarga lenet oqusun dep, Arram-Naharayimdiki Pétoridin bolghan Bilam ben-Béorni kiragha élip, silerge qarshi ewetkenidi. ⁶ Lékin Tengring Xudawende bolsa Bilamning sözini anglimay, belki Tengring Xudawende séni dost tutqach Tengring Xudawende özi sen üçün uning lenitini beriketke aylandurdi.

⁷ Sen bolsang hemme künliringde ularning amanliqi bilen saadetlikini hergiz izdimigin. ⁸ Lékin édomiy özi buradiring bolghach, sanga yirginchlik bolmisun. Misirliqmu sanga yirginchlik bolmisun, chünki uning yurtida musapir bolup olturghan idinglar. ⁹ Bularning üçinchi neslide tughulghan balilar bolsa Xudawendinging jamaitige kirse bolidu.

Türlük belgimiler

¹⁰ Sen düshmenliringge qarshi chiqip chédir tikseng, herqandaq napakliqtin éhtiyat qilghin. ¹¹ Eger arangda kéchisi birkimdin sheytan atlap napak bolghan bolsa, chédirgahqa kirmey, chédirgahning sirtidiki bir jaygha bérip, ¹² axsham bolsa, sugha chömülüp, kün yatqinida chédirgahqa yénip barsun. ¹³ Xala jay üçün chédirgahning sirtida baridighan bir jaying bolsun. ¹⁴ Eswabliringning arisida bir gürjiking bolup, mezkur tashqiriqi jayda oltursang, buning bilen bir töshükni kolap, teritingni kömüp yépip qoyghaysen. ¹⁵ Chünki Tengring Xudawende özi sanga yadem bérip, düshmenliringni séning qolunggha bermek üçün chédirgahingda yürgech, séning chédirgahing pak bolsun. Bolmisa u séningkide paskiniliq körse, sendin yüz örüp ketse kérek.

¹⁶ Öz xojisidin qéchip ketken qulni xojisining özige tutup bermigin. ¹⁷ U özarangda sen bilen turup, qaysi shehiringning derwazisining ichide bir jayni ilghisa, qeyerde xalisa anda oltursun. Sen bolsang uninggha zulum qilmighaysen.

¹⁸ Israilning qizliri bolsa ularning arisida héchbir jalap bolmay, Israilning oghullirining arisida héchbir hezilek tépilmisun. ¹⁹ Sen bolsang bir wedining beja keltürmiki üçün Tengring Xudawendinging beytige jalapning puli we ya itning pulini keltürmigim, chünki ikkilisi Tengring Xudawendinging aldida yirginchliktur.

²⁰ Sen bolsang öz buradiringdin jazane almay, xahi pulning paydisi bolsun, xahi ashliqningki bolsun, xahi bashqa nersining jazanisi bolsun, hergiz almighin.

²¹ Emma gheyriy yurtluqtin jazane alsang bolidu. Lékin buradiringdin héch almighaysen. Bolmisa Tengring Xudawende sen uni igilighili kétip baridighan yurtta qolliringning qilidighan héch ishigha beriket bermeydu.

²² Sen Tengring Xudawende üçhün bir némini atighan bolsang, hayal qilmay beja keltürgin. Bolmisa Tengring Xudawende uni sendin telep qilghinida gunahkar bolisen. ²³ Lékin eger sen bir némini atimisang, héch gunah bolmaydu. ²⁴ Sen özüng aghzingdin chiqqan sözni saqlap, Tengring Xudawende üçhün atighanningni, aghzingning sözige muwapiq wede qilghanningni beja keltürgin.

²⁵ Sen öz heqemsayengningüzümzarliqigha kirseng, xalighiningdek toyghuchilik yégin, emma qachan'ggha éliwalmighin.

²⁶ Heqemsayengning étizliqigha kirseng, qolung bilen ziraetning béshini üzüwalsang bolidu, emma heqemsayengning ziraitige orghaq salmighin.

Talaq xéti bérish toghrisida

24¹ Eger birkim bir xotunni xotunluqqa alghandin kéyin, uningda eyib tépép qarighusi kelmise, talaq xétini pütüp qoligha béríp, uni öz öyidin chiqiriwetse bolidu. ² Xotun özi uning öyidin chiqqandin kéyin, béríp bashqa erge tégip, ³ bu ikkinchi ermu uni yaman turup qélip, talaq xétini yézip qoligha béríp, uni öz öyidin chiqiriwetse we ya uni alghan ikkinchi éri ölüp ketse, ⁴ uni qoyup bergen awwalqi éri, xotun özi napak bolghandin kéyin, uni ikkinchi mertiwé xotunluqqa almisen. Chünki shundaq qilsa, Xudawendining aldida yirginchlik bir ish bolidu. Sen bolsang Tengring Xudawende sanga miras qilip béridighan yurtning üstige gunah keltürmigeysen.

Rehimdilliq we adalet

⁵ Eger birkim yéqinda xotun alghan bolsa, jengge bérish we ya bashqa bir ish uninggha buyrulmisen. Belki u alghan xotunini xush qilmaq üçhün bir yilghiche azad bolup öyide oltursun.

⁶ Héchkim yarghunchaq we ya tügmen üstün téshini renige qoymisen, chünki shuni qilsa, tirikchilikni renige qoyghandek bolidu.

⁷ Eger birkim beni-Israildin bolghan buraderlirining birini oghriliwélip, uni quldek ishletse we ya uni satsa, oghri özi öltürülsun. Bu teriqide sen öz arangdin yaman ishni chiqiriwetkeysen.

⁸ Sen xewerdar bolup bir kishi pése bolup qalsa, Lawiy kahinlarning silerge buyruyidighinini qilghaysen. Men ulargha néme buyrughan bolsam, buni tutup emelge keltüringlar. ⁹ Misirdin chiqqininglarda Tengring Xudawendining yolda Meryemge néme qilghinini yad qilinglar.

¹⁰ Eger sen öz heqemsayengge qerz berseng, rene almaq üçün öyige kirmey, ¹¹ belki tashqirida toxtap turghaysen. Sen qerz bergen kishi özi sanga béridighan renini tashqirigha élip chiqsun. ¹² Eger u kishi kembeghel bolsa, yépinchisini renige élip uxlighiningda yéningda saqlimay, ¹³ belki u özi uxlisha, öz chapinini yépinip uxlap manga duayixeyr oqusun dep, kün patqanda uninggha renini yandurup bergeysen. Shundaq qilsang, bu ish sanga Tengring Xudawendining aldida adalet sanilidu.

¹⁴ Xahi buraderliringdin biri bolsun, xahi öz yurtida bolup derwaziliringda olturghan musapirlarning biri bolsun, bir bichare kembeghel medikargha naheqliq qilmay, ¹⁵ belki u özi bichare bolup öz ish heqqini séghin'ghach ishlep turghan küni aptap patmasta heqqini uninggha bergeysen. Bolmisa u séning üstüngde Xudawendige peryad qilsa, gediningge gunah kélip qalidu.

¹⁶ Ata-ana bolsa baliliri üçün öltürülmeydu, balilarmu ata-anisi üçün öltürülmey, belki herkim öz gunahi üçün ölüm jazasini tartsun.

¹⁷ Sen bolsang musapir we ya yétimning heqqini tolghimay, bir tulning éginlirininimu renige almay, ¹⁸ belki özüngning Misirda qul bolup Tengring Xudawende séni andin qutquzup kelginini yadinggha keltürgin. Bu sewebtin men sanga buni tutqin dep buyruymen.

¹⁹ Eger sen étizliqingning hosulni yighqiningda bir önchini untup qalghan bolsang, uni élip kelmek üçün yénip barmighin, chünki bu özi musapir, yétim we tulgha tegsun. Tengrim Xudawende méning qollirimning hemme ishliqigha beriket bergey déseng, shundaq qilghaysen.

²⁰ Zeytun derixini qaqqiningdin kéyin shaxlirini yene aghdurmighin. Bir néme qalghan bolsa, musapir, yétim we tulgha tegsun.

²¹ Üzümzarliqingning üzümünü yighip bolghandin kéyin pasang etmigim. Bir néme qalghan bolsa, musapir, yétim we tulgha tegsun. ²² Özüngning Misir yurtida qul bolghiningni yadinggha keltürgin. Bu sewebtin men sanga buni qilghin dep buyruymen.

Bir nechche qaide-nizamlar

25¹ Eger ikki kishi taliship qélip: < Otturimizda höküm qilinsun > dep, hakimning aldigha kelse, heqdarni heq dep, gunahkargha jaza bersun.

² Eger gunahkargha tayaq buyruls, hakim uni yerge yatquzup, özi qarap turup, uning qilghan gunahigha layiq bolghudek sanap tayaq bersun. ³ Lékin yalghuz qiriqni urup, shuningdin ziyade urulmisun. Eger buningdin ziyade tayaq uruls, buradiring aldingda shermende bolidu.

⁴ Sen xaman'gha qoshqan uyning aghzini boghmighin.

⁵ Eger bir-biri bilen olturushqan buraderlarning biri bala yüzi körmey ölüp ketse, **ölgen kishining xotuni** xanidanning sirtidiki yat bir kishige tegmey, belki érining birtughqini uning qéshigha kirip, uni xotunluqqa élip, öz birtughqinining ornida uning éri bolsun. ⁶ Ölgen buradirining ismi Israildin öchürülmisun dep, xotunning tunji oghli özi uning ismini kötürsun. ⁷ Lékin eger bu kishi yenggisini alghili xalimisa, yenggisi özi derwazidiki aqsaqallarning qéshigha bérip: < Érimning birtughqini öz buradirining ismini Israilning ichide qaldurush üçün buradirining ornida méni xotunluqqa alghili unimaydu > dep éytsun.

⁸ Shuni dése, er özi olturghan sheherning aqsaqalliri uni qichqirip, uninggha sözlep nesihet qilsun. Eger u ching turup: < Men uni xotunluqqa almaymen > dése, ⁹ uning yenggisi qopup, aqsaqallarning aldida uning qéshigha bérip, uning putidin choruqini chiqirip, uning yüzige tükürüp öz: < Birtughqini üçün aile qurghili unimighan kishige shundaq qilnidu > dep jakarlisun. ¹⁰ Bu kishining öyi bolsa Israilning ichide: < Choruqi chiqirilghan kishining öyi > dep atalsun.

¹¹ Eger ikki adem bir-biri bilen urushup qalghinida birining xotuni öz érige yardem bérip, urghuchining qolidin uni ajratmaq üçün qolini uzitip, urghuchining alitini tutuwalsa, ¹² sen uninggha héch rehim körsetmey, qolini keskeysen.

¹³ Sen özüng xaltangda chong-kichik, éghir-yénik pul qoymighin. ¹⁴ Öz öyüngde chong-kichik ikki xil éfa kemchinimu saqlimighin. ¹⁵ **Tarazang** durus bolup, kemchenliringmu pütün obdan bolsun. Shundaq qilsang, Tengring Xudawende sanga béridighan yurtta ömrüng uzun bolidu. ¹⁶ Chünki kimki shundaq qilip, naheq ish qilsa, Tengring Xudawendining aldida yirginchlik sanilidu.

Amaleklerin kélidighan xetirni yoqitish

¹⁷ Misirdin chiqip kéliwatqininglarda amalekiylerning silerge néme qilghinini yad qilinglar. ¹⁸ Ular bolsa Xudadin qorqmay yolda sanga qarshi chiqip, sen hérip kétip susliship qalghiningda keyningde qalghan ajiz kishilerni urup yoqatti emesmu? ¹⁹ Buning üçün Tengring Xudawende, séning mirasing bolsun dep, sanga mülük qilip bérédighan yurtta sanga aram bérıp, Tengring Xudawende özi chörendiki düshmenliringdin amaniq berginide asmanning tégide tépilmighudek teriqide amalekiylerni yoqitiwetmikingni untumighin.

Tunji hosulni Xudagha atash

26¹ Sen Tengring Xudawende sanga miras qilip bérédighan yurtqa kirip, uni özüngningki qilip élip olturghiningda, ² Tengring Xudawende sanga bérédighan yurtning hosuli bolsa sen yerning méwisining tunji hosulini élip, bir séwetke sélip, Tengring Xudawende, ismim anda bolsun dep, ilghaydighan jaygha élip bérıp, ³ u waqittiki kahinning qéshigha keltürüp, uninggha: «Xudawende özi bizge bergili qesem bilen ata-bowilirimizgha wede qilghan yurtqa kirip boldum dep, bu kün Tengring Xudawendining aldida bayan qilimen» dep éytqaysen. ⁴ Kahin özi séwetni qolungdin élip, uni Tengring Xudawendining qurban'gahining aldida qoyghinida, ⁵ sen Tengring Xudawendining aldida söz qilip éytqaysenki: «Méning atam bolsa ghérib bir arramiy bolup turup, Misirgha chüshüp bérıp olturup qalghinida az kishi bolup musapir tursimu, barghanséri sani nurghun bolup özi chong küchlük bir qowm bolup qaldi. ⁶ Lékin misirliqlarning özi bizlerge qattiqliq qilip zulum sélip, bizlerni éghir ishqa salghili turdi. ⁷ Emma biz ata-bowilirimizning Tengrisi Xudawendige peryad qilsaq, Xudawende özi awazimizni anglap, zexmet bilen musheqqitimizge qarap tenglikimizge nezer saldi. ⁸ U waqit Xudawende özi küchlük qol we uzitilghan bilek, chong heywetlik emeller, alamet we möjiziler bilen bizni Misirdin chiqirip, ⁹ bizni bu yerge élip kélip, süt bilen hesel aqidighan bir yurt bolghan bu yurtning özini bizge berdi. ¹⁰ Mana ey Xudawende sen manga bergen yerning méwisining tunji hosulini emdi séning qéshinggha keltürdüm». Shuni dep, sen séwetni Tengring Xudawendining huzurida qoyup, Tengring Xudawendining aldida sejde qilip, ¹¹ Tengring Xudawende özi sen bilen öyüngge bergen hemme németliridin xush bolup, özüng Lawiy kishi bilen qéshingda olturghan musapir kishige qoshulup shadliq qilghaysen.

Ondin bir ülüshni bérish

¹² Sen ondin bir ülüsh bérilidighan yili bolghan üçinchi yilda hemme hosulungning ondin bir ülüshini ayrip, shuni Lawiy bilen musapirgha, yétim bilen tulgha bergeysen. Ular bolsa derwaziliringning ichide yep toyghandin kéyin, ¹³ sen Tengring Xudawendining huzurida söz qilip éytqaysenki: « Men bolsam emdi muqeddes nersilerni öyümdin élip chiqip, sen manga buyrughandek buni Lawiy bilen musapirgha, yétim bilen tulgha béríp, séning emrliringning héchbirini xahi buzmay, xahi untumay turup, ¹⁴ matem tutsam, buningdin héchnémini yémey, napak bolup qalsam, buningdin bir némige tegmey, ölgenler üçün buningdin héchnémini ishletmey, Tengrim Xudawendining sözini anglap, her ishta sen manga buyrughandek qilip turdum. ¹⁵ Emdi sen muqeddes makaning bolghan asmaningdin nezer sélip, öz qowming Israilni beriketlep, ata-bowilirimizgha qesem bilen wede qilghininggha qarap hesel bilen süt aqidighan bir yurt bolup bizge bergen bu yurtqa beriket bergin» dep éytqin.

Xulase

¹⁶ Bu kün Tengring Xudawende sanga: « Bu qanun bilen ehkamlargha emel qilip, pütün köngül bilen pütün jéningdin ularni tutup beja keltürgeysen» dep buyruydu. ¹⁷ Sen bolsang bu kün Xudawendining bayan qilghinini anglap: « Men özüm séning Tengringdurmen. Sen bolsang méning yollirimda yürüp, qanun, emr we ehkamlirimni tutup, sözlirimni anglighaysen» dep éytqinigha qulaq salding. ¹⁸ Xudawende bolsa bu kün séning étirap qilghiningni anglap: « Men uning xas qowmi bolup, özi manga buyrughinidek uning hemme emrlirini tutay» dep éytqiningni ishitti. ¹⁹ Shundaq qilsang, u séni özi yaratqan qowmlarning üstige chong qilip, izzet bilen shan-sherep béridu. Buning bilen sen uning éytqinidek Tengring Xudawendining muqeddes qowmi bolisen».

Ébal we Gerizim

27¹ Musa bilen Israilning aqsqaqalliri qowmgha buyrup éyttiki: «Men bu kün silerge béridighan hemme emrlerni tutup, ² Iordandin ötüp, Tengring Xudawende sanga béridighan yurtqa kirgen kününglarda özüng üçün chong-chong tashlarni tiklep, ularni hak bilen aqartip, ³ ata-bowiliringning Tengrisi Xudawende sanga éytqinidek anda süt bilen hesel éqip Tengring Xudawende özi sanga béridighan yurtqa kirmiking üçün, deryadin ötkiningde bu qanunning hemme sözlirini mezkur tashlarga yézip qoyghin. ⁴ Siler Iordandin ötüp bolup, men bu kün ular toghrisida höküm béridighan tashlarni Ébal téghida tiklep,

ularni hak bilen aqartqaysiler. ⁵ Anda Tengring Xudawende üçhün tömür eswabi tegmigen tashlardin qurban'gah yasap, ⁶ Tengring Xudawendining bu qurban'gahining özini yonulmighan tashtin yasap, anda Tengring Xudawende üçhün köydürme qurbanliq ötküzüp, ⁷ shükür qurbanliqimu anda keltürüp, yep Tengring Xudawendining huzurida xushluq qilghaysen. ⁸ Emma sen bolsang bu qanunning hemme sözlirini mezkur tashlarga ochuq roshen pütüp qoyghin» dédi.

⁹ Andin Musa bilen Lawiy kahinliri pütün Israilgha sözlep: «Ey Israil, shük turup anglighin. Sen bolsang bu kün Tengring Xudawendining qowmi bolup qalding. ¹⁰ Emdi sen Tengring Xudawendining sözini anglap, men bu kün sanga béridighan uning emr bilen qanunlirini emelge keltürgin» dep éytti. ¹¹ U kün Musa özi xelqge söz qilip éyttiki: ¹² «Siler Iordandin ötüp bolghininglarda bular, yeni Shimon bilen Lawiy, Yehuda bilen Issakar, Yüsüp bilen Benyamin **Gerizim téghining üstide turup, qowmni mubareklisun.** ¹³ Emma bular, yeni Ruben bilen Gad, Asher bilen Zebulun, Dan bilen Naftali bolsa **Ébal téghining üstide turup, lenet oqusun.**

¹⁴ U waqit lawiylar özi Israilning hemme ademlirige belen awaz bilen jakarlap:

¹⁵ < Kimki hünérwen qoli bilen bir süretni yasap, xahi oyup quyup chiqirip, Xudawendining aldida yirginchlik bolghan bu ish qilip, uni pinhanda tiklep qoysa, melun bolsun» dep éytsun. Xelqning hemmisi: < Amin» dep jawab bersun.

¹⁶ < Kimki ata-anisini xar körse, melun bolsun» déginide xelqning hemmisi: < Amin» dep éytsun.

¹⁷ < Kimki heqemsayisining qirini yötkise, melun bolsun» déginide xelqning hemmisi: < Amin» dep éytsun.

¹⁸ < Kimki bir korni yoldin azdursa, melun bolsun» déginide xelqning hemmisi: < Amin» dep éytsun.

¹⁹ < Kimki musafir, yétim we tulning heqqini tolghisa, melun bolsun» déginide xelqning hemmisi: < Amin» dep éytsun.

²⁰ < Kimki atisining xotuni bilen yétip atisining yotqinini achsa, melun bolsun» déginide xelqning hemmisi: < Amin» dep éytsun.

²¹ < Kimki bir haywan bilen yétip munasiwet qilsa, melun bolsun» déginide xelqning hemmisi: < Amin» dep éytsun.

²² < Kimki atisining qizi we ya anisining qizi bolghan öz hemshirisi bilen yatsa, melun bolsun» déginide xelqning hemmisi: < Amin» dep éytsun.

²³ < Kimki qéynanisi bilen yatsa, melun bolsun» déginide xelqning hemmisi < Amin» dep éytsun.

²⁴ < Kimki marap olturup heqemsayisini öltürse, melun bolsun» déginide xelqning hemmisi: < Amin» dep éytsun.

²⁵ < Kimki gunahsiz ademni oltürüp uning qénini tökmek üçhün para alsa, melun bolsun > déginide xelqning hemmisi: < Amin > dep éytsun.

²⁶ < Kimki bu qanunning sözini tutup emelge keltürmise, melun bolsun > déginide xelqning hemmisi: < Amin > dep éytsun.

Beriket we lenet

28¹ Eger sen Tengring Xudawendining sözini anglap, men bu kün sanga béridighan emrlirini tutup emelge keltürseng, Tengring Xudawende séni yer yüzidiki hemme qowmlarning üstige chong qilip, ² Tengring Xudawendining sözini anglisang, bu hemme beriketlerning özi üstüngge kélip sanga tégidu:

³ Sen sheherde mubarek bolup, sehradimu mubarek bolisen.

⁴ Pushtungning méwisi bilen yéringning hosuli bolsa charwa mélingning uruqi, kalangning awushi we qoy padiliring bolsa mubarek bolsun.

⁵ Séwiting bolsa mubarek bolup, tengnengmu özi mubarek bolsun.

⁶ Sen öz kirishingde mubarek bolup, öz chiqishingda mubarek bolisen.

⁷ Sanga qarshi qopqan dühmenliringning özini Xudawende öz qolung bilen urduridu. Ular bolsa bir yol bilen sanga qarshi chiqip, yette yol bilen séning aldingdin qachidu.

⁸ Séning ambarliring toghrisida bolsa we ya qolung bilen néme qilidighan ishing bolsa, Xudawende séni beriket tapsun dep buyrup, Tengring Xudawende özi sanga béridighan yurtta séni beriketleydu.

⁹ Eger sen Tengring Xudawendining emrlirini tutup yollirida yürseng, özi qesem bilen sanga wede qilghandek Xudawende séni ulughlandurup, özige bir muqeddes qowm qilidu.

¹⁰ Shundaqki, yer yüzidiki hemme qowmlarning özi séning Xudawendining nami bilen atalghiningni körüp sendin qorqidu.

¹¹ Xudawende özi sanga bergili qesem bilen ata-bowiliringgha wede qilghan yurtning özide Xudawende séni bayitip, pushtungning méwisi, kalangning uruqi we yéringning hosulini mol qilidu.

¹² Shundaqki, Xudawende özi séning yurtunggha öz waqtida yamghur bérip, qolliringning hemme ishlirini beriketlimek üçhün öz xezinisi bolghan asmanni sanga achqach, özüng héchkimdin qerz almay, belki tola taipilerge qerz bérisen.

¹³ Xudawende bolsa séni quyruq qilmay, bash qilip qoyghach sen hemishe üstün bolup, astin bolmaysen. Eger sen ularni tutup emelge keltürey dep, men bu kün Tengring Xudawendining teripidin sanga béridighan emrlirni anglap,

¹⁴ men bu kün silerge buyruydighan hemme sözlirining héchbiridin, xahi ongggha xahi chepke qayrilmay, bashqa tengrilerge egiship ulargha ibadet qilmisang, shundaq bolidu.

¹⁵ Lékin eger sen Tengring Xudawendining sözini anglimay turup, men bu kün sanga béridighan hemme emr bilen qanunlarning hemmisini tutup emelge keltürmiseng, bu lenetlarning hemmisi üstüngge kélip sanga tégidu.

¹⁶ Sen sheherde melun bolup, sehradimu melun bolisen.

¹⁷ Séwiting bolsa melun bolup, tengnengmu özi melun bolsun.

¹⁸ Pushtungning méwisi bilen yéringning hosuli bolsa kalangning nesilliri bilen qoy padiliring bolsa melun bolsun.

¹⁹ Sen öz kirishingde melun bolup, öz chiqishingdimu melun bolisen.

²⁰ Xudawende séni, u méni tashlidi dep, sen yoq bolup kétip, öz yaman emelliring üçün özüng halak bolghuchilik her ne qilghiningda sanga lenet bilen parakendilik we jaza ewetidu. ²¹ Sen uni igiliwalmaq üçün emdi kiridighan yurttin séni yoqitiwetküchilik Xudawende özi séni wabagha giriptar qilidu.

²² Xudawende özi séni sil késili bilen tep we bezgekke giriptar qilip, köyük bilen qurghaqchiliqqa, chawirish apiti bilen halgha muptila qilidu. Mundaq xapiliqlardin qutulmay tügep kétisen. ²³ Asman bolsa béshingning üstide mistek bolup, yer özi putungning tégide tömürdek bolidu.

²⁴ Xudawende özi séning yurtunggha yaghduridighan yamghur bolsa topa bilen chang bolidu. Bu özi sen halak bolghuchilik asmandin üstüngge chüshüp turidu.

²⁵ Xudawende özi séni düshmenliringning aldida meghlup qilidu. Sen bolsang ulargha qarshi bir yol bilen chiqip, ularning aldidin yette yol bilen qéchip, yer yüzidiki hemme yurtlarda aware bolup yürisen. ²⁶ Ölükling bolsa hawaning ucharqanatliri bilen yerning haywanlirigha yégülük bolup, ularni heydiwetkili héchkim chiqmaydu.

²⁷ Xudawende séni saqiyalmighudek teriqide Misirning chaqisi bilen urup, hürreklerge muptila qilip, qichishqaq bilen temretkige giriptar qilidu.

²⁸ Xudawende séni sarangliqqa sélip, kor qilip, köngülning biaramliqi bilen uridu.

²⁹ Sen bolsang bir kor kishi qarangghuluqta temtiligendek yoruq künde temtilep yürüp, yolungni tapalmay qélip, hemishe zulum tartip, hemme künliringde talinip yürüp, séni qutquzidighan kishi bolmaydu.

³⁰ Sen bir xotun bilen wedilehseng, bashqa bir adem uning bilen yatdu. Bir öyni yasisang, uningda olturalmaysen. Bir üzümzarliqni salsang, uning méwisini yéyelmeysen. ³¹ Uyung bolsa közliringning aldida soyulidu, lékin göshidin yéyelmeysen. Qarap tursang, éshiking sendin bulinip kétip, sanga yénip kelmeysen. Qoyliring bolsa düshmenliringning qoligha chüshüp kétip, sanga yadem bergili héchkim chiqmaydu. ³² Oghul bilen qizliring bolsa bashqa qowmlarning qoligha chüshüp kétidu. Közliring ulargha telmürüp hérip kétidu, lékin héchnéme qilalmaysen. ³³ Yéringning hosuli bilen qolungning méwisini sen tonumaydighan bir qowm yep kétidu. Sen bolsang hemme künliringde

ézilip, zulum tartip, ³⁴ közliring körgen nersilerdin sarang bolup qalisen.

³⁵ Xudawende séni saqiyalmighudek teriqide tiz bilen pachaqliringgga yara sélip, tapiningdin tartip choqqangghiche chaqigga griptar qilidu.

³⁶ Xudawende séni özüng üstüנגge toxtatqan padishahinggha qoshup, özüng bilen ata-bowiliring tonumighan bir qowmgha tutup béridu. Sen anda turup, yaghach bilen tashtin yasalghan bashqa tengrilerge choqunisen. ³⁷ Sen bolsang Xudawende séni élip baridighan hemme taipilerning arisida heyranliqqa seweb bolup, temsil bilen mesxirige élinisen.

³⁸ Sen bolsang étizliqqa tola uruq chéchip, chéketkiler uni yep ketkech az yighisen. ³⁹ Üzümlarliq sélip méhnet tartsangmu, uni qurt yep ketkech méwe yighip sharab ichelmeysen. ⁴⁰ Yurtungning her yéride zeytun baghliring bolsimu, méwisi yiglep chüshüp ketkech uning yéghi bilen bediningni yaghliyalmaisen.

⁴¹ Oghul bilen qizlar tapisen, lékin ular esirlikke ketkech qéshingda turalmaydu.

⁴² Derex bilen yéringning hosuli bolsa chéketkiler yep kétidu.

⁴³ Arangda olturghan musapir bolsa barghanséri sendin ösüp chongiyip kétip, sen özüng peslishop kétisen.

⁴⁴ U özi sanga qerz béridu, emma sen uninggha qerz bérelmeysen. Sen bolsang quyruq bolup, u özi bash bolup qalidu. ⁴⁵ Sen Tengring Xudawendining sözini anglimay turup, özi sanga bergem emr bilen qanunlarni tutmisang, bu lenetlerning hemmisi séning üstüנגge kélip, özüng halak bolghuchilik séni bésip weyran qilip, ⁴⁶ ebedkiche özüng bilen neslingning üstige alamet we möjizilerdek bolup kélidu.

⁴⁷ Sen kengrichilikte turup, shadliq we köngül xushluqi bilen Tengring Xudawendige xizmet qilmisang, ⁴⁸ achliq bilen usuzliqta, yalingachliq bilen her nersining kemchilikide turup, Xudawende özi sanga qarshi ewetidighan dühmenlerge xizmet qilisen. U séni halak qilghuchilik boynunggha bir tömür boyunturuqni salidu. ⁴⁹ Xudawende özi sen uning gépini uqmay, özi qariqushtek ittik shungghuydighan bir taipini üstüנגge ewetidu. ⁵⁰ Bu özi körünüshi zalim bolup, qérilargha yüz-xatire, yashlarga rehim qilmaydighan bir qowm bolidu.

⁵¹ U bolsa sen özüng halak bolghuchilik mélingning uruqi bilen yéringning hosulini yep, séni yoqitip bolmighuchilik séning özüngge, xahi ashliq, xahi sharab, xahi yagh, xahi kalangning uruqi, xahi qoy padilarningdin bir némini qoymay, ⁵² pütün yurtungda sen ulargha ümid baghlighan hemme égiz mehkem sépilliring yiqilip chüshküchilik derwaziliringgha bésip kirip, Tengring Xudawende sanga bergem yurtungning her yéride hemme derwaziliringgha kiriwalidu. ⁵³ U waqit sen öz pushtungning méwisini yep, Tengring Xudawende sanga bergem oghul bilen qizliringning göshini yeysen, chünki dühmining bolsa séni mundaq tenglik bilen tarliqqa salidu. ⁵⁴ Shundaq boliduki, arangdiki nepis nazuk bir adem öz buradiri bilen öz quchiqidiki xotuni we téxi qalghan

balilirigha yaman k z bilan qarap, ⁵⁵ bashqa bir n misi qalmighach  zi yep turghan balilirining g shidin bir n mini ularning birige bergili xalimaydu, ch nki d shmenliring bolsa hemme derwaziliringda s ni mundaq tenglik bilan tarliqqa salidu. ⁵⁶  z nepisliki bilan nazukluqining sewebidin puti bilan yerge dessigili xalimighan arangdiki nepis nazuk xotun  zi quchiqidiki  ri bilan oghli we qizigha yaman k z bilan qarap, ⁵⁷ bashqa n mem bolmighach buni pinhanda yeymen dep,  z qorsiqidin chiqqan bala yatqusi bilan  zi tughqan balilirini ulargha bergili xalimaydu, ch nki d shmining bolsa hemme derwaziliringda s ni mundaq tenglik bilan tarliqqa salidu.

⁵⁸ Sen bu kitabta p t lgen p t n bu qanunning s zlrini tutup emelge kelt rmey turup, Tengring Xudawendining ulugh we heywetlik ismidin qorqmisang, ⁵⁹ Xudawende  zi  z ng bilan neslingning  stige ajayip balalarni, derweqe chong bolup uzun'ghiche qalidighan balalarni ewetip, uzun'ghiche qalidighan  ghir k sellerni kelt r p, ⁶⁰ sen qorqup turghan hemme Misir k selliklrini  st ngge kelt r p sanga yuqturidu. ⁶¹ Shuningdin bashqa Xudawende  zi bu qanun kitabida p t lmigen k sel bilan balalarni ewetip, sen halak bolup k tip, ⁶²  z nglar asmanning yultuzliridek nurhun bolghan bolsanglarmu, silerdin yalghuz az kishi qalghuchilik shundaq qilidu. Tengring Xudawendining s zige qulaq salmighining  ch n sanga mundaq bolidu. ⁶³ Mundaq boliduki, Xudawende ilgiri silerge yaxshiliq qilip, silerni awutqinida siler  ch n xush bolghandek, emdi Xudawende silerni yoqitip halak qilsa, siler  ch n xush bolidu. Derweqe sen emdi igiliwalmaq  ch n kiridighan yurttin k silisen. ⁶⁴ Xudawende  zi s ni yerning bir ch tidin yene bir ch tigiche hemme taipilerning arisigha parakende qilghinida, xahi sen, xahi ata-bowiliring tonumay, yaghach bilan tashtin  tilgen tengrilerge ibadet qilisen. ⁶⁵ U taipilerning arisida sanga rahet tegmey, putung aram almay, belki Xudawende anda s ning k ngl ngni biaram qilip, k z ngni qarangghulashturup j ningni solashturidu. ⁶⁶ J ning qilda  siqliqtek bolup,  z ng k che-k nd z qorqup turup, j ning  ch n xatirjem bolalmay, ⁶⁷ k ngl ngning biaramliqtin titrep, k zliring k rgen weqege qarap, etigen bolsa ‹ kashki axsham bolsa idi ‹, axsham bolsa ‹ kashki etigen bolsa idi ‹ dep  ytisen. ⁶⁸ Xudawende s ni k mige s lip, silerge uning toghrisida ‹ Buni ikkinchi yene k rmenglar ‹ dep  ytqan yol bilan Misirgha yanduridu. Siler anda d shmenliringlarga qul-d dek bolmaq  ch n  z  z nglarni satisiler, l kin alghili adem chiqmaydu». ⁶⁹ Xudawende  zi beni-Israil bilan ehde baghlimaq  ch n Moab yurtida Musagha buyrughan s zler budur. Bu ehde bolsa Xudawende  zi ular bilan Xor bta qilghan ehdidin bashqa bir ehde bolidu.

Xudaning ehдини tutush toghrisidiki agahlandurush

29¹ Musa özi Israilning hemmisini qichqirip, ulargha éyttiki: «Siler bolsanglar Xudawendining Misir yurtida Firewn bilen uning barche xizmetkari we hemme yurtlirigha néme qilghinini közliringlar bilen kördünglar. ² U chong bala bilen chong alamet we möjizilerni öz közliringlar bilen kördünglar. ³ Lékin Xudawende özi silerge bu kün'giche uqqudeq köngül, körgüdek köz we anglighudeq qulaq bermidi. ⁴ Men özüm qiriq yilgiche silerni bayawanda élip yürdüm. Shuning ichide éginliringlar yirtilmay, putungdiki choruqungmu kona bolmidi. ⁵ Men özüm Tengringlar Xudawende ikenlikimni bilmikinglar üçün silerge nan yep, sharab bilen haraq ichish lazim kelmidi» dep Xudawende éytidu. ⁶ Siler bu jaygha yétip kelgininglarda Xéshbonning padishahi Sixon bilen Bashanning padishahi Og biz bilen soqushqili chiqti. Emma biz ularni urup, ⁷ yurtlirini élip, rubeniylar, gadiylar we Manassening yérim qebilisige miras qilip berduq.

⁸ Emdi siler bolsanglar, hemme ishimizda rawaj tapayli dep, bu ehdinging sözlirini tutup emelge keltürünglar. ⁹ Bu kün siler bolsanglar, xahi serdarliringlar, xahi qebililiringlar, xahi aqsaqalliringlar, xahi mensepdarliringlar, xahi Israilning hemme er kishiliri. ¹⁰ xahi kichik baliliringlar, xahi xotunliringlar, xahi sen bilen chédirgahingda olturghan musapir bolsun, otun késidighan ademliringlardin tartip su toshuydighan kishiliringlarghiche hemmenglar Tengringlar Xudawendining aldida hazir boldunglar. ¹¹ Hazir bolup, öz Tengring Xudawendining ehdisige kirip, Tengring Xudawende özi qesem qilip, bu kün sen bilen baghlaydighan ehdinging öziqé daxil bolghaysen. ¹² Shundaq qilsang, u özi бүгүн séni öziqé qowm qilip, ata-bowiliring bolghan Ibrahim, Ishaq we Yaqubqa qilghan qesimige muwapiq sanga éytqandek özi séning Tengring bolidu. ¹³ Lékin men bolsam bu ehde bilen qesemge yalghuz silerni qoshmay, ¹⁴ belki xahi bu kün biz bilen bu yerde Tengrimiz Xudawendining aldida turghan kishi bolsun, xahi bu yerde biz bilen bolmighan kishi bolsun, hemmisini buninggha qoshimen. ¹⁵ Siler bolsanglar bizning Misir yurtida qandaq turup, siler ötken taipiler arisidin qandaq chiqip kelgininglarni obdan bilisiler. ¹⁶ Siler bolsanglar ularning arisidiki yirginchliri bilen yaghach tashtin yésilip, altun kümüshtin ételgen butlirini kördünglar emesmu?

¹⁷ Emdi silerning ichinglardin, er we ya xotun bolsun, aile we ya qebililiringlardin héch birining köngli bu kün Tengrimiz Xudawendidin yénip, bu taipilerning tengrilirige ibadet qilish üçün kétip qalmisun. Bolmisa ichinglarda zeher bilen achchiq emen chiqiridighan yiltiz peyda bolup qalidu. ¹⁸ Shundaqki, birkim bu lenetning sözini anglap, öz könglide öz-özini mubarek sanap: « Men qanche boynim qattiq qilip yurup, quruq nersini hölge qoshup yoqitip tursammu,

amanliqta turimen› dése, ¹⁹ Xudawende bolsa mundaq kishini epu qilmaydu. Belki Xudawendining ghezipi bilen gheyriti uninggha qarshi bir tütündek chiqip, bu kitabta pütülgen hemme lenetni uning üstige keltürüp, asmanning tégide yene tépilmisun dep, Xudawende özi uning ismini öchüridu. ²⁰ Xudawende uni Israilning hemme qebililiridin ayrip, bu qanun kitabida pütülgen ehdinging hemme lenetlirige muwapiq uni balagha griptar qilidu. ²¹ Kélidighan nesil bolup silerdin kéyin qopidighan baliliringlar bilen yiraq yurttin kelgen musapirlar bolsa Xudawende bu yurtning üstige ewetken bala bilen késellerni körüp, ²² Sodom, Gomorra, Adma bilen Ziboyimning özi Xudawendining ghezipi bilen qehrdin weyran qilin'ghinidek hemme yer özi köyüp kétip, günggürt bilen shorgha ayilinip giyahlar keltürelmes bolup qélip, ot ündürülmiginige qarap, ²³ hemme taipiler sözlep: ‹ Némishqa Xudawende bu yurtqa mundaq qildi? Némishqa uning ghezipi shundaq qattiq tutishti?› dése, ²⁴ ulargha jawab bérilip: ‹ Ular bolsa ata-bowilirining Tengrisi Xudawende özi ularni Misir yurtidin chiqarghinida ular bilen qilghan ehdisini tashlap, ²⁵ kétip bérilip ularning nésipi bolmay, özimu tonumighan tengrilerge ibadet qilip bash eggini üçün ²⁶ Xudawendining ghezipi bu yurtqa tutiship, özi bu kitabta pütülgen hemme lenetni uning üstige keltürdi. ²⁷ Derweqe bu sewebtin Xudawende özi ghezep bilen ularni yurtidin chiqirip, achchiq we qehr bilen mundaq ketküzdi› déyilidu. ²⁸ Herqaysi yoshurun'ghan sir bolsa Tengrimiz Xudawendiningkidur. Lékin hernéme ashkara bolghan bolsa, bu qanunning sözlirige muwapiq qilmiqimiz üçün, ebedkiche biz bilen balilirimiz üçündür.

Ehdining yolida mangish yaki mangmasliqni tallash

30¹ Qachanki men séning aldingda qoyghan bu lenet bilen beriket üstüngge kélip, Tengring Xudawende özi séni arisigha heydiwetken taipilerning ichide sen buni yad qilip, ² özüng bilen balilarning öz Tengring Xudawendining teripige yénip, uning sözini anglap, men bu kün sanga béridighan ehkamlarni pütün köngül we pütün jéning bilen qobul qilsang, ³ Tengring Xudawende séni esirliktin yandurup, sanga rehim qilip séni Tengring Xudawende özi arisigha heydiwetken taipilerning ichidin yighip kélidu. ⁴ Egerche dunyaning chétigiche heydilip ketken bolsangmu, Tengring Xudawende séni andin yighip jem qilip kélidu. ⁵ Derweqe Tengring Xudawende séni uni alsun dep, ata-bowiliringning mülki bolghan yurtqa keltürüp, sanga yaxshiliq qilip ata-bowiliringdin ziyade séni awutup, ⁶ Tengring Xudawendini pütün köngül bilen pütün jéningdin dost tutup yashimiqing üçün, Tengring Xudawende sen bilen ewladliringning köngüllirini xetne qilidu. ⁷ Emma

bu hemme lenetler bolsa Tengring Xudawende ularni dushmanliringning üstige keltürüp, sanga adawet qilip séni qoghliganlarning üstige salidu. ⁸ Lékin sen bolsang yénip kélip, Tengring Xudawendining sözini anglap, men bu kün sanga béridighan hemme emrlirini emelge keltürisen. ⁹ Shundaq qilsang, Tengring Xudawende sanga qolliringning hemme ishida beriket béríp, qorsiqingning méwisi bilen charwa malliringning uruqi awutup, yéringning hosulini ziyadileshtüridu. Chünki Xudawende séning ata-bowiliringdin xush bolghandek sanga yaxshiliq qilishtin xush bolidu. ¹⁰ Sen Tengring Xudawendining sözini anglap, bu qanun kitabida pütülgen emr bilen qanunlarni tutup, pütün köngül bilen pütün jéningdin Tengring Xudawendining teripige yénip kelseng, shundaq bolidu.

¹¹ Chünki men bu kün sanga béridighan emr bolsa üstüngge tes emes we ya sendin yiraqmu emes. ¹² Bu emr özi asmanning üstide bolmighach sen sözlep: «Bizning uninggha emel qilmiqimiz üçün kim chiqip, uni élip chüshüp bizge anglitidu?» dep éytmiqing lazim kelmeydu. ¹³ Bu emr özi déngizning u teripidimu bolmighach sen sözlep: «Bizning uninggha emel qilmiqimiz üçün kim ötüp béríp, uni élip kélip bizge anglitidu?» dep éytmiqing lazim kelmeydu. ¹⁴ Belki bu söz bolsa uni emelge keltürmiking üçün sanga bek yéqin bolup, aghzing bilen könglüngde bardur.

¹⁵ Mana men bolsam bu kün tiriklik bilen yaxshiliqni, ölüm bilen yamanliqni aldingda qoydum. ¹⁶ Chünki bu kün men özüm sanga höküm béríp: sen özüng yashap awup, sen uni igilimek üçün kétip barghan yurtqa barghiningda Tengring Xudawende séni beriketlisun dep, Tengring Xudawendini dost tutup, uning yollirida yürüp emr, qanun we ehkamlirini tutmiqing üçün sanga emr qilimen. ¹⁷ Lékin eger séning könglüng tetür bolup qélip, qulaq salmay, gumrah bolup kétip, bashqa tengrilerge bash égip choqun'ghili tursang, ¹⁸ sheksiz siler halak bolup kétip, siler uni igiligili Iordandin ötüp baridighan yurtqa kirgininglarda uzun ömür körelmeysiler dep bu kün silerge éytimen. ¹⁹ Men bolsam, tiriklik bilen ölümni, beriket bilen lenetni aldinglarda qoyghinimgha bu kün asman bilen yerni üstünglarga guwah qilip qoyimen. Emdi sen öz uruq-ewlading bilen yashighili xalisang, tiriklikni ilghap, ²⁰ Tengring Xudawendini dost tutup, uning sözini anglap uninggha chapliship turghin. Shundaq qilsang, u özi séning hayating bolghach ata-bowiliring bolghan Ibrahim, Ishaq we Yaqubqa, «men silerge uni bérimen» dep toghrisida qesem qilip wede qilghan yurtqa béríp olturghiningda, özi séning ömrüngni uzun qilidu».

Yeshua Musaning izbasari

31 ¹ Andin Musa béríp hemme Israilgha mundaq söz qilip, ² ulargha éyttiki: «Men bolsam bu kün bir yüz yigirme yashqa kirdim. Mundin kéyin silerge

serdar we ya bashlighuchi bolalmaymen. Xudawendimu manga: « Sen bolsang Iordanning özidin ötmeysen» dep éytqanidi. ³ Lékin Tengring Xudawende özi aldingda yürüp, bu taipilerni aldingdin weyran qilghach, sen ularni heydiwétip, Xudawendining éytqinidek Yeshua séni bashlaydu. ⁴ Xudawende özi halak qilghan ikki amoriy padishah Sixon bilen Og we bularning yurtigha qilghandek bu taipilergimu qilidu. ⁵ Emma Xudawende ularni qolunglarga bergende men silerge buyrughandek ulargha qilghaysiler. ⁶ Siler bolsanglar jüretlik bolup, gheyret qilip titrimey turup, ulardin héch qorqmanglar, chünki Tengring Xudawende özi sen bilen bérip, séni hergiz qoyup tashliwetmeydu» dédi.

⁷ Andin Musa özi Yeshuani qichqirip, pütün Israilning aldida uninggha sözlep: «Sen jüretlik bolup qorqmighin, chünki sen bolsang Xudawende qesem qilip, ulargha bérimen dep, ata-bowilirigha wede qilghan yurtqa bu qowmni bashlap kirgüzüp, uni mirastek ulargha üleshtürüp bérisen. ⁸ Mana Xudawende özi séning aldingda bérip, séni qoyup tashliwetmigech sen qorqup titrimigin» dédi.

Qanunni oqup bérish

⁹ Musa özi bu qanunni yézip qoyup, uni Xudawendining ehde sanduqini kötürüp méngip Lawiyning oghulliri bolghan kahinlarning özi bilen Israilning hemme aqsaqallirigha berdi. ¹⁰ Bérip, Musa ulargha buyrup éyttiki: «Her yettinchi yilning axirida azadliq yilining teyinlen'gen waqtida Sayiwen héyti bashlan'ghinida, ¹¹ Israilning hemmisi kélip, Tengring Xudawendining huzurida jem bolmaq üçün uning teripidin ilghinidighan jaygha yighilghinida uni anglisun dep, hemme Israilning aldida bu qanunni oqup bergeysen. ¹² U waqit sen xelqni yighip: « Ular anglap öginip, öz Tengrisi Xudawendidin qorqup, bu qanunning hemme sözlirini tutup emelge keltürsun dep, er bilen xotun bolsun, bala bilen öz arangda bolup derwaziliringda olturghan musapir bolsun, hemmisini jem qilip, ¹³ ularning bu qanunni tonumighan balilirimu uni anglap öginip, Tengringlar Xudawendidin qorqmiqi üçün bu qanunni oqup bérip, siler emdi igiligili Iordandin ötüp baridighan yurtta yashighan hemme waqtinglarda mundaq qilip turunglar» dédi.

Beni-Israilning itaetsizliki aldin éytilidu

¹⁴ Andin Xudawende Musagha söz qilip: «Mana ölidighan waqting yéqinliship keldi. Emdi Yeshuani qichqartqin. Qichqartip, ikkilenglar jamaet chédirigha bérip, anda hazir bolunglar. Men uni öz mensipige qoyay» dése, Musa bilen Yeshuaning ikkilisi bérip jamaet chédirida hazir boldi. ¹⁵ U waqit Xudawende bulutning ichide körünüp, u bulut özi chédirning derwazisida toxtap qaldi.

¹⁶ Xudawende özi Musagha éyttiki: «Mana sen ata-bowiliringning qéshida rahet tapqiningda bu qowmning özi qopup, ular emdi baridighan yurttiki yat tengrilerge egeshmiki bilen buzuqchiliq qilip méni tashlap, özümning ular bilen baghlighan ehдини buzidu. ¹⁷ U waqit méning ghezipim ulargha tutiship, özüm ularni tashlap, ulardin yüzümni yoshurimen. Ular bolsa weyran qilinip, tola bala bilen tenglikige chüshkinide: «Sheksiz Xudayimiz özi arimizda bolmighini üçhün bu balalar bizge tegdi» dep éytidu. ¹⁸ Lékin men bolsam ular bashqa tengrilerge mayil bolup, hemme qilghan yamanliqi üçhün u waqitta yüzümni tamamen yoshurimen. ¹⁹ Emdi siler özünglar üçhün bu shéirni pütüp qoyunglar. Sen bolsang uni beni-Israilgha ögitip qoyup, bu shéirning özi méning beni-Israilgha qarshi bir guwahim bolmiqi üçhün uni ularning aghzigha salghin. ²⁰ Chünki men ularni özüm ata-bowilirigha qesem bilen wede qilip süt bilen hesel aqidighan yurtqa kirgüzimen. Ular bolsa yep toyup sémez bolghanda bashqa tengrilerge mayil bolup ulargha choqunup, méni xar körüp, qilghan ehdemni sunduridu. ²¹ Emma ular tola bala bilen tenglikke chüshüp qalghinida, bu shéir özi ewladliridin untulmay turup, aghzidin yoq bolmighach aldida bir guwahtek bolidu. Men ularni ulargha qesem bilen wede qilghan yurtqa kirgüzümeste ularning héli néme xiyal qilghinini bilimen emesmu?»

²² Shuni dése, Musa u künde bu shéirni yéziwélip, beni-Israilgha ögitip qoydi.

²³ Andin Xudawende Nunning oghli Yeshuani uning mensipige qoyup: «Sen jüretlik bolup qorqmighin, chünki sen bolsang men ulargha qesem bilen wede qilghan yurtqa beni-Israilni bashlap kirgüzisen. Mana sen bilen bolimen» dep éytti.

²⁴ Emma Musa bu qanunning sözini bir kitabqa tamamen yézip bolghanda,

²⁵ Xudawendining ehde sanduqini kütürüp mangghan lawiylargha buyrup éyttiki: ²⁶ «Bu qanun kitabini élip, anda sanga qarshi bir guwahtek bolup turmiqi üçhün uni Tengringlar Xudawendining ehde sanduqining yénida qoyunglar.

²⁷ Chünki men séning asiy bolup, qattiq boyunluq ikenlikingni bilimen. Mana men téxi aranglarda tursam, Xudawendige asiyliq qilip turdunglar emesmu? Qanche oshuqraq men wapat bolghandin kéyin shundaq qilisiler. ²⁸ Men ularning aldida bu hemme sözlerni qilip, yer bilen asmanni ularning üstige guwah qilmiqim üçhün, emdi méning qéshimgha qebililiringlarning hemme aqsqaqalliri bilen menseparliringlarni yighinglar. ²⁹ Chünki men wapat bolghandin kéyin, silerning buzulup kétép, men silerge buyrughan yoldin qayrilip kétédighinglarni bilimen. Emma siler Xudawendining neziride yaman bolghinini qilip, qolliringlarning ishliri bilen uning achchiqini keltürmikinglar bilen kélidighan künlerde balagha giriptar bolisiler» dédi.

³⁰ Andin Musa beni-Israilning hemme jamaitining aldida bu shéirni bashtin tartip axirghiche oqup berdi:

Musaning shéiri

32¹ Ey asmanlar, men sözlisem, qulaq sélinglar. Ey bir aghzimning sözlirini anglighin.

² Telimim bolsa yamghurdek yéghip turup, sözlirimning özi shebnemdek témip turup, kökzarliqning üstige chühshken jim-jim yamghurdek bolup, ot xesning üstige yaghqan yamghurdektur.

³ Chünki men bolsam Xudawendining ismini bayan qilimen. Emdi Tengrimizge shan-sherep béringlar.

⁴ U özi bir qoram tash bolup, emelliri bolsa kamil bolup, yollirining özi toghridur. U özi nahekliqi yoq wapadar bir Tengri bolup, adil we heqqaniy bir Xudadur.

⁵ Emma bu xelq bolsa özini buzup, uning baliliri bolalmighini öz eyibi bolup, bularning özi egri we maymaq bir nesildur.

⁶ Ey exmeq nadan xelq, Xudawendige bu teriqide yandurisenmu? U özi séning atang bolup, sanga igidarchiliq qilip, séni yaritip peyda qilghan emesmu?

⁷ Sen bolsang ötken künlerni yad qilip, nesil-nesilning ötken yillirini oylichin. Atangdin sorisang, u sanga dep bérip, aqsaqalliringdin soal qilsang, ular sanga jawab béridu.

⁸ Heqtaala qowmlarning hessisini üleshtürüp, beni-Ademni her jaygha chachqinida qowmlarning chégrilirini beni-Israilning sanigha muwapiq toxtatti.

⁹ Chünki Xudawendining hessisi bolsa uning xas qowmi bolup, Yaqub özi chek bilen chühshken mirasidur.

¹⁰ U uni chölde tépip, xaliy dehshetlik bayawanda uchrap, uni yögep, öz muhapizitige élip, közining qarichughidek saqlap,

¹¹ bir qariqush öz changgisini tewritip. balilirining üstige qanatlrini yéyip, ularni tutup, öshnige élip uchqili bashlighinidek

¹² Xudawendimu yalghuz uni yéteklep, özi bilen héchbir yat Tengri bolmay,

¹³ uning yurtning égizliklirige örlitip, yerning hosulidin yégüzüp, qoram tashtin uninggha hesel shoritip, qattiq tashtin yagh yalitip, ¹⁴ kala qaymiqi bilen qoy sütini ichürüp, qoza bilen Bashan qochqiri we tékilirini ésil bughdayning danliri bilen qoshup yégüzdi. Sen bolsang üzüm suyidin bolghan sharabni ichting.

¹⁵ Lékin Yeshurun dégenning özi semrip kétip, tepkek bolup qélip, toyunup bordilip kétip, özining yaratquchisi bolghan Xudani tashlap, öz nijatining qoram téshini közge ilmidi.

¹⁶ Ular bolsa yat tengrilerge egiship uning gheyritini keltürüp, yirginchlik ishlarni qilip achchiqini keltürüp,

¹⁷ Tengri bolmighan jinlar bilen özi bilmey, ata-bowilirimu ulardin qorqmay, yéngi peyda bolup qalghan butlarga qurbanliq qildi.

¹⁸ Sen bolsang sen uningdin chiqqan qoram tashni tashlap, séni yaratqan Xudani untup qalding.

¹⁹ Xudawende özi buni körüp, öz oghul bilan qizlirigha achchiqlinip ularni tashlap,

²⁰ éyttiki: «Men ulardin öz yüzümni yoshurup, ularning axirini körey, chünki ular özi bir tetür nesil, wapasiz balilar bolup,

²¹ Tengri bolmighan butliri bilen gheyritimni keltürüp, inawetsiz mebudliri bilen méni achchiqlandurdi. Uning üçhün men ularni millet bolmighan bir xelq bilen gheyritini keltürüp, eqilsiz bir taibe bilan ularni achchiqlandurimen.

²² Chünki méning ghezipimning oti tutiship, dozaxning chongqurighiche köyüp, yer bilen uning hosulini yep kétip, taghlarning ullirini örtep kétidu.

²³ Men bolsam, ularning üstige balalar döwilep, hemme oqyalirim ulargha atimen.

²⁴ Ular özi acharchiliqtin ézilip kétip, shiddetlik issiqliq bilen qattiq halakettin xorap kétidu. Buningdin bashqa men ularning üstige wehshiyelarning chishliri bilan yerde ömileydighan yilanlarning zehirini ewetimen.

²⁵ Tashqirida bolsa, qilich özi ularni urup, öy ichide bolsa, dehshet ularni halak qilip, xahi yigit, xahi qiz bolsun, xahi émidighan bala, xahi aqsaqal bolsun, hemmisini yoqitidu.

²⁶ Men ularni uchuruwétip, ademlerning arisidin ularning zikrini yoqitay deyttim.

²⁷ Emma düshmenliri méni xapa qilip, ulargha adawet qilghuchilar buni xata pemlep: «Bizning qolimiz bolsa küchlüktur. Xudawende özi buni héch qilmidi» dep éytmisun dep, endishem bar idi.

²⁸ Ular bolsa héch oylayalmaydighan bir millet bolup, ularning eqli yoqtur.

²⁹ Eger dana bolsa idi, buni uqup, öz axirining qandaq bolidighinini oylaytti.

³⁰ Eger ularning qoram téshi bolghanning özi ularni sétiwétip, Xudawende özi ularni tashliwetmigen bolsa idi, bir kishi ming kishini öz aldidin qandaq heydiyelep, ikki kishi on ming kishini qandaq qachuralaytti.

³¹ Chünki bashqilarning qoram téshi bolsa bizning qoram téshimizdek emestur. Buninggha düshmenlirimiz özi guwahliq bérelmeydumu?

³² Ularning üzüm téli bolsa Sodomning üzüm télidin bolup, Gomorraning étizliqidin chiqip, üzümliri bolsa zeherlik bolup, sapaqliri özi achchiq tétip,

³³ sharabi bolsa ejdihaning zehiridek bolup, chéqidighan yilanning olturidighan zehiridektur.

³⁴ Hemmisi méningkide saqlinip, öz xezinilirimde möhürlük turmamdu?

³⁵ Intiqam bilen jaza méningki bolup, ularning putlishidighan waqitqiche saqlaqliq turidu. Chünki ularning musibet küni yéqinliship, ularning üstige kélidighan weqeler bolsa ittik kéliwatidu.

³⁶ Chünki Xudawende özi ularning küchi tügep kétip, chong bilen kichiklirining qutulup qalmighinini körse, öz qowmining heqqini yandurup, bendilirining üstige rehimdillik qilidu.

³⁷ U waqit u özi sorap: «Ularining tengriliri bilen özige panah qilip qoyghan tash özi emdi ne yerdidur?»

³⁸ Bulargha ötküzüldighan soyum qurbanliqlirining yéghini yep, ichkülük qurbanliqlirining sharabini ichkenler qeyerge ketti? Ular bolsa emdi qopup, silerge yardem bérip panahinglar bolsun.

³⁹ Emdi siler bolsanglar méni yalghuz u dep, mendin bashqa Tengri bolmighinini körüp uqqaysiler. Men bolsam, öltürüp tirildürüp, urup saqaytimen. Héchkim méning qolumdin qutqazmaydu.

⁴⁰ Mana men qolumni asman teripige kótürüp: «Ebedkiche tirik turimen» dep éytip,

⁴¹ shola uridighan qilichimni ittik qilip, adalet qilmaq üçhün öz qolumni shiltisam, dühmenlirimdin intiqam élip, méni yaman körgenlerge yandurup,

⁴² öltürülgen bilen esir qilin'ghanlarning qéni bolsa we ya dühmenning serdarlirining bashliri bolsa oqyalirimni qan ichürüp mest qilip, qilichimni göshtin toydurimen.

⁴³ Ey taipiler, uning qowmining heqqide shadliq qilinglar, chünki u öz bendilirining qénining intiqamini élip dühmenlirige yandurup, öz yurti bilen qowmigha kaparet béridu».

⁴⁴ Pütün bu shéir bolsa Musa bilen Nunning oghli Yeshua kélip, uni xelqning aldida oqup berdi. ⁴⁵ Musa özi bu hemme sözlerni Israilning hemmisining aldida

tamam qilip bolghanda, ⁴⁶ ulargha söz qilip: «Men bu kün silerge qarshi guwah qilip qoyghan hemme bu sözlernin siler xewerdar bolup, öz baliliringlarga: «Bu qanunning hemme sözlirini tutup emelge keltürünglar» dep buyrunqlar.

⁴⁷ Chünki bu söz bolsa silerning uning bilen karinglar bolmay, bikar bolidighan söz emestur, belki öz hayatinglar bolidu. Shundaqki, siler emdi Iordandin ötüp uni mülük qilip alidighan yurtta bu sözlerning wasitisi bilen uzun ömür körisiler» dédi.

⁴⁸ Shu kün özide Xudawende Musagha söz qilib éyttiki: ⁴⁹ «Sen ushbu Abarim téghigha, yeni Yérixoning utturida Moabning yurtidiki Nébo téghigha chiqqin. Anda men beni-Israilgha mülük qilib bérídighan yurtni körisen. ⁵⁰ Körüp, özüng chiqidighan taghning özide buradiring Harun Hor téghida ölüp ata-bowilirigha qoshulghandek, sen ölüp ata-bowiliringgha qoshulghin. ⁵¹ Siler ikkilenglar bolsanglar beni-Israilning arisida manga wapaszliq qilib, Zin chölidiki Qadésh Meribaning suyining yénigha barghanda beni-Israilning ichide méni muqeddes sanimidinglar emesmu? ⁵² Buning üçhün sen bu yurtni aldingda körisen, lékin men beni-Israilgha bérídighan yurtqa kirelmeysen.

Musaning Israiliylarni beriketlinishi

33 ¹ Xudaning adimi bolghan Musaning özi wapatidin ilgiri beni-Israilgha bergen duayixeyr budur. ² U éyttiki: «Xudawende özi Sinay téghidin chiqip kélip, Séirdin ulargha shola béríp ashkara bolup, Paran téghidin jilwe urup zahir bolup, nechche ming muqeddeslerning arisida chiqip keldi. Ong qolida Israil üçhün otluq permini bar idi.

³ U özi qowmni dost tutidu, qowmning hemme muqeddesliri séning qolungda bolup, ular özi ayighing aldida olturup sözüngni qobul qilidu.

⁴ Musa bolsa bizge bir qanunni buyrup, Yaqubning jamaitige miras qilib berdi.

⁵ Qowmning serdarliri jem bolup, Israilning qebililiri bir bolup yighilghinida Yeshuruning bir padishahi bar idi.

⁶ **Ruben** bolsa ademliri az bolsimu, ölüp ketmey, tirik tursun» dep Musa éytti.

⁷ **Yehuda** toghrisida u éyttiki: «Ey Xudawende, Yehudaning awazini anglap uni öz qowmigha yetküzgin. U bolsa öz qoli bilen ular üçhün urushidu. Emdi sen uninggha dühmenlirige qarshi medet qilghin» dédi.

⁸ **Lawiy** toghrisida u éyttiki: «Urim we tumim dégen nersiliringning özi séning bu muqeddes adimingga tegsun. Sen uni Massaning özide sinap béqip, Meribaning sulirining yénida uning bilen talashting.

⁹ U öz ata-anisi toghrisida: «Ulargha qarimaymen» dep éytip, öz buraderlirini étirap qilmay, öz balilirinimu tonughili xalimay, belki séning sözüngni tutup ehdengni saqlidi emesmu? ¹⁰ Mana lawiylar bolsa Yaqubqa ehkamliringni uqturup, Israilning özige qanununгни ögitip, séning huzurungda xushbuy dora-dermek köydürüp, qurban'gahinggha pütün köydürme qurbanliqlarni élip kélidu. ¹¹ Ey Xudawende, Lawiying küchige beriket béríp, qollirining ishini

qobul qilib, uninggha qarshi turghuchi bilen dushmanlirining bellirini özi qopalmighudek teriqide sundurghin» dédi.

¹² **Benyamin** toghrisida u éyttiki: «U özi Xudawendining dosti bolghach, uning özige hemishe saye qilib uning égziklirining arisida makan tutqan zatning qéshida tinch-aman oltursun» dédi.

¹³ **Yüsüp** toghrisida u éyttiki: «Uning yurti bolsa Xudawende teripidin beriketlik bolup, asmanning ewzel németlirini tépip shebnem tépip, tégide yéyilghan chongqurning németlirini tépip, ¹⁴ kündin hasil bolidighan ewzel német bilen aydin hasil bolidighan ewzel németlirini tépip, ¹⁵ qedimki taghlarning qimmet baha xeziniliri bilen ebediy dönglüklerning ewzel nersilirini tépip, ¹⁶ yerning hosuli bilen pütün barliqidin német tépip, tikenlik chatqalda olturghan zatning iltipatinimu tépip beriketlensun. Buning hemmisi Yüsüpning béshigha kélip, öz buraderliridin ayrilghanning choqqisigha nazil bolsun. ¹⁷ Buqilirining arisida tunji bolghanning özi shereplik bolup, münggüzliiri yawa kaliningkidek bolghach, ular bilen hemme qowmlarni, derweqe yerning chetliride olturghuchilarni üsidu. Efraimning on mingliri shundaq bolup, Manassening minglirimu shundaq bolidu» dédi.

¹⁸ **Zebulun** toghrisida u éyttiki: «Ey Zebulun sen chiqsang, shadliq qilghin. Ey Issakar, öz chédirliringda xush bolghin. ¹⁹ Mana ular bolsa qowmlarni öz téghigha qichqirip, anda adaletning qurbanliqlirini ötküzüp, özi déngizlarning döliti bilen qumgha kömülgen xezinilerni yighidu» dédi.

²⁰ **Gad** toghrisida u éyttiki: «Gadning özige mundaq kengri yurtni bergen'ge hemdusana bolghay. Gad bolsa bir chishi shirdek yétiwélip, qolning özi bilen kallini yirtiwétidu. ²¹ Anda hökümet qilghuchining jayi bolghach, öz-özi üçün birinchi ülüşni ilghiwélip, qowmning serdarliri bilen chiqip qalghan Israil bilen bille Xudawendining adaliti bilen hökümlirini beja keltürdi» dédi.

²² **Dan** toghrisida u éyttiki: «Dan bolsa Bashandin yügürüp chüshken bir yash shirdektur» dédi.

²³ **Naftali** toghrisida u éyttiki: «Ey Naftali, sen yetküdek méhir-shepset tépip, Xudawende teripidin kelgen némettin tolup ketting. Gherb bilen jenubni özüngge mülük qiliwalghin» dédi.

²⁴ **Asher** toghrisida u éyttiki: «Asher bolsa oghullarning arisida mubarek bolup, öz buraderliridin muhebbet tépip, öz putini yaghqa chilisun. ²⁵ Séning baldaqliring bolsa tömür bilen mistin bolup, séning künliringdek öz qudriting bolsun» dédi.

²⁶ Ey Yeshurun, Xudadek bashqa héchkim yoqtur. U sanga yardem bergili kökke minip, shan-sherep bilen bulutlarga minip kélidu.

²⁷ Ezeliy Xuda özi séning panahgahing bolup, ebediy bilekliri bolsa astingda turidu. U özi sen üçün dushmanlerni heydiwétip: < Ularni halak qilghin>

dep sanga buyruydu. ²⁸ Bu teriqide Israil özi amanliqta olturup, Yaqubning buliqi bolsa ashliq bilen sharabi bar bir yurtta olturup, shebnem témitidighan asmanining tégide tinch-aman turidu.

²⁹ Ey Israil mubarektursen! Sen Xudawendining özi qutquzghan qowmi bolghining üçün kim sanga oxshaydu? U bolsa séning medetkar sipiring bolup, özimu danglan'ghan qilichingdur. Séning dühmenliring bolsa sanga boyun sun'ghach, ularning égziklirining üstide mangisen.

Musaning wapat bolushi

34¹ Andin Musa Moabning tüzlenglikliridin Nébo téghining üstige méngip Yérixoning utturidiki Pisganing choqqisigha chiqti. Anda Xudawende uninggha pütün yurtni körsitip Giliyadtin tartip Dan'ghiche, ² pütün Naftali, Efraim we Manassening yurtini Yehuda yurti bilen qoshup gherb déngizighiche, ³ jenub yurti bilen Iordanning tüzlenglikini, yeni < Xormiliq sheher > dep atalghan Yérixoning yénidiki pes yurtidin Zoarghichilik hemmisini uninggha körsetti. ⁴ Körsitip, Xudawende uninggha sözlep: «Men qesem qilip: < Buni séning neslingge bérimen > dep Ibrahim, Ishaq we Yaqubqa wede qilghan yurt özi shudur. Emdi sanga uni öz közüng bilen körgili nésip qildim, lékin özüng anda kirelmeysen» dédi.

⁵ Andin Xudawendining bendisi Musa Xudawendining éytqinidek anda Moabning yurtida wapat tapti. ⁶ Wapat tépip, u uni Moabning yurtidiki wadida Beyt-Péorning utturida depne qildi. Lékin uning qebrisi qeyerde ikenlikini bu waqitqiche héchkim bilmeydu. ⁷ Musaning özi wapat tapqan waqitta bir yüz yigirme yashqa kirgenidi, lékin közliri bolsa héch ajizliship qalmay, bedinining küchimu héch kémeymigenidi. ⁸ Emma beni-Israil özi Musa üçün Moabning tüzlenglikliride ottuz kün'giche matem tutup turdi. Andin kéyin Musa üçün matem tutup yighlaydighan künliri tügigenidi.

⁹ Musa öz qollirini uning üstige qoyghach Nunning ogli Yeshuaning özi hékmetning rohi bilen tolghanidi. Shundaqki, beni-Israil uninggha itaet qilip Xudawendining Musagha buyrughinidek qilip turdi. ¹⁰ Lékin Musadek Xudawende bilen yüzmuyüz sözleshken bir peyghember Israilning ichide ikkinchi qopmay, ¹¹ xahi u özi Xudawende teripidin Misir yurtigha ewetilip uning buyruqigha muwapiq Firewn bilen uning xizmetkarliri we pütün yurtigha qilghan hemme alamet bilen möjizilerge qarisaq, ¹² xahi Musa özi pütün Israilning aldida körsetken barche ulugh qudret bilen uning qilghan barche chong heywetlik emellirige qarisaq, uningdek héchkim chiqmidi.